

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

**Kyperská otázka: překážka vstupu Turecka do
Evropské unie**

Bakalářská práce

Autor: Andrea Kaplanová
Studijní program: B 6701 Politologie
Studijní obor: Politologie
Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička Ph. D.

Hradec Králové, 2016

Zadání bakalářské práce

Autor:	Andrea Kaplanová
Studium:	F13440
Studijní program:	B6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie
Název bakalářské práce:	Kyperská otázka: překážka vstupu Turecka do Evropské unie
Název bakalářské práce AJ:	The Cyprus Question as an Obstacle to Turkish Entry into the European Union

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Turecko je nejdéle čekající zemí na členství v Evropské unii. Poprvé projevilo svůj zájem stát se součástí evropského integračního projektu, který se postupně vyvinul až do současné podoby, v roce 1963. O plnohodnotné členství zažádalo v roce 1987. Přijetí Turecka do EU brání řada faktorů - ekonomická situace, geografická poloha, náboženské a kulturní rozdíly a v neposlední řadě také nedořešený kyperský problém. A právě problematikou kyperského problému a jeho vlivu na vzájemná jednání Turecka a EU se zabývá tato práce. Nejprve představuje historický kontext, který vedl ke konfliktu mezi dvěma etniky - tureckým a řeckým, obývajících Kypr, mezi nimiž je dlouhodobě zakořeněná rivalita, který vyústil až do situace, kdy došlo k rozdělení ostrova. Mapuje snahy o řešení a body, kdy tento problém ovlivnil přístupový proces. Práce dále zkoumá vliv Evropské unie a Turecka na kyperskou otázku a současný vývoj tohoto problému. Vzhledem k tomu, že toto téma není v českém prostředí výrazně rozpracováno, práce bude využívat především zahraniční zdroje a dokumenty příslušných institucí EU v elektronické podobě.

Borowiec, Andrew. 2000. Cyprus: A Troubled Island. Westport: Praeger Publishers. Hoffmeister, Frank. 2006. Legal Aspects of the Cyprus Problem - Annan Plan and EU Accession. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers. Hradečný, Pavel. 2000. Řekové a Turci - nepřátelé nebo spojenci? Praha: Lidové noviny. Stephen, Michael. 2000. The Cyprus Question. A Concise Guide to the History, Politics and Law of the Cyprus Question. London: Northgate Publications. Theophanous, Andreas. 2004. The Cyprus Question and the EU: The Challenge and the Promise. Nicosia: Intercollege Press.

Garantující pracoviště:	Katedra politologie, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	17.9.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 27. 6. 2016

Anotace

Kaplanová, Andrea. 2016. Kyperská otázka: překážka vstupu Turecka do Evropské unie. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra politologie, Bakalářská práce.

Turecko je nejdéle čekající zemí na členství v Evropské unii. Poprvé projevilo svůj zájem stát se součástí evropského hospodářského společenství v roce 1963. O plnohodnotné členství zažádalo v roce 1987. Přijetí Turecka do EU brání řada faktorů – ekonomická situace, geografická poloha, náboženské a kulturní rozdíly a v neposlední řadě také nedořešený kyperský problém. A právě problematikou kyperské otázky a jejího vlivu na vzájemná jednání Turecka s EU se zabývá tato práce. Pro lepší uchopení problematiky autor zvolil jako teoretický rámec práce teorii neoliberálního institucionalismu, podle kterého jsou v anarchickém mezinárodním prostředí hlavními aktéry státy, ale zároveň mají zásadní vliv instituce, díky kterým je možné dosáhnout kooperace. Práce tedy dále zkoumá vliv Evropské unie na řešení kyperské otázky. Práce nejprve představuje historický kontext, který vedl ke vzniku tohoto konfliktu, který má kořeny v historické rivalitě mezi kyperskými Turky a kyperskými Řeky stejně jako mezi jejich mateřskými zeměmi. Analytická část práce postupuje chronologicky a mapuje snahy o řešení a body, kdy tento problém ovlivnil přístupové rozhovory Turecka do EU, stejně tak jako vliv EU na řešení kyperské otázky.

Klíčová slova: kyperská otázka, vstup Turecka do EU, neoliberální institucionalismus

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. Stanislavu Myšíčkovi Ph. D. za cenné rady, vstřícnost a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	8
Úvod	9
1. Neoliberální institucionalismus	14
1.1 Evropská unie a řešení konfliktů	19
2. Historie Kypru a vznik kyperské otázky	22
2.1 Kypr jako součást osmanské říše a nadvláda Velké Británie	22
2.2 Vznik Kyperské republiky jako samostatného státu a ústava z roku 1960	26
2.3 Ústavní krize a události v letech 1960 – 1974	28
2.4 Přebírat na Kypru	30
2.5 Dvě turecké invaze a rozdělení ostrova	31
3. Historie tureckých snah o vstup do Evropského společenství	34
3.1 Období v letech 1974 – 2004	34
3.1.1 Kyperská otázka při vyjednávání s EHS/ES	34
3.1.2 Přebírat v Turecku v roce 1980 a unilaterální vyhlášení TRNC	36
3.1.3 Turecká přihláška na plnohodnotné členství z roku 1987	37
3.1.4 Kyperská žádost o členství v ES, vliv Řecka na tureckou snahu o vstup do ES a návrat tureckého strategického významu	38
3.1.5 Summity v Lucemburku, Helsinkách a Kodani v letech 1997 – 2002	40
3.1.6 Annanův plán – hlavní body a postoj kyperských komunit	41
3.1.7 Vliv EU na řešení kyperské otázky v letech 1974 – 2004	47
3.2 Období v letech 2005 – 2016	48
3.2.1 Dodatkový protokol	48
3.2.2 Kyperská otázka při zahájení negociací s Tureckem v roce 2005	50
3.2.3 Neplnění závazků Tureckem a vývoj vyjednávání do roku 2013	50
3.2.4 Současný stav jednání mezi Tureckem a EU a readmisní dohoda	54
3.2.5 Kyperská otázka v současnosti	57
3.2.6 Vliv EU na řešení kyperské otázky v období let 2005 – 2016	58
Závěr	60
Prameny a literatura	66
Prameny	66
Literatura	71
Přílohy	76

Seznam použitých zkratk

AKP	Strana spravedlnosti a pokroku (Adalet ve Kalkınma Partisi)
EHS	Evropské hospodářské společenství
EK	Evropská komise
EOKA	Národní organizace kyperských bojovníků (Ehnikí organosi Kyprion agoniston)
EPS	Evropská politická spolupráce
ER	Evropská rada
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
NATO	Severoatlantická aliance (North Atlantic Treaty Organization)
OSN	Organizace spojených národů
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika
TMT	Turecká obranná organizace (Türk Mukavemet Teşkilatı)
TRNC	Severokyperská turecká republika (Turkish Republic of Northern Cyprus)
UNFICYP	Mírové sbory Organizace spojených národů na Kypru (United Nations Peacekeeping Force in Cyprus)

Úvod

Kyperská otázka je dlouhodobě trvající konflikt, který ovlivňuje jak Kypr, tak i Turecko a to především ve vztahu k jeho snaze o vstup do EU. V roce 1963 se Turecko stalo přidruženým státem EHS podepsáním takzvané Ankarské dohody. Následně v roce 1987 zažádalo o plnohodnotné členství v tehdeším ES. V roce 1999 byl Turecku oficiálně přiznán status kandidátské země, ale přístupová jednání započala až v roce 2005. Přes dlouhodobou snahu Turecka o bližší integraci s Evropou stále nebylo rozhodnuto o jeho osudu.

Stálý neúspěch Turecka ve vyjednávání je přisuzován mnoha faktorům. Přes mnoho změn, které Turecko učinilo pro zlepšení své pozice při vyjednávání, a tedy ve snaze naplnit Kodaňská kritéria tato země nadále neodpovídá evropským standardům v mnoha ohledech. Turecku je dlouhodobě vytýkána nedostatečná ochrana lidských práv, především pak ve vztahu ke kurdské menšině, stejně tak jako celkově nízká míra demokracie v zemi. Odpůrci vstupu Turecka do EU dále zdůrazňují geografickou polohu – tedy, že se Turecko nachází v Evropě pouze z části, a proto do EU nepatří. A v neposlední řadě náboženská odlišnost či ekonomická zaostalost některých regionů v Turecku.

Tato práce se ale bude zabývat problematikou kyperské otázky. Ta provází turecká vyjednávání od samého počátku až do současnosti a stále nebyla dořešena. S tímto problémem pak souvisí několik podmínek, které musí Turecko splnit. Jako stát žádající o členství musí uznat všechny členské státy a rozšířit celní unii na všechny státy společenství, což Turecko v případě Kyperské republiky odmítá.

Zlomovým bodem tohoto konfliktu, jehož vývoj sahá hluboko do historie Kypru a napjatých turecko-řeckých vztahů, byl rok 1974, kdy Turecko podniklo invazi na Kypr a obsadilo část ostrova. Ostrov byl rozdělen na dvě části. Na severu byla ustavena Severokyperská turecká republika a na jihu Kyperská republika. Severokyperskou tureckou

republiku však z celého mezinárodního společenství uznalo jen Turecko. Zbytek Kypru – tedy jeho jižní část tvoří Kyperská republika, jež je mezinárodně uznávaná, ale neuznává ji naopak Turecko.

Kyperská republika podala žádost o zahájení vstupních jednání do ES v roce 1990 a v roce 2004 se stala členem EU, což vedlo k situaci, kdy Turecko jako stát žádající o vstup do EU neuznává jeden ze členských států tohoto uskupení. Turecko dlouhodobě nechce změnit politiku vůči tomuto ostrovu, což vedlo k pozastavení přístupových jednání. Poslední doba přinesla Turecku mnoho vnitropolitických změn, a mění se také podoba jeho vztahů s EU. V posledních letech jednání mezi Tureckem a EU stagnovala, především kvůli kyperskému problému, protože Turecko nadále neuznává Kyperskou republiku a do současnosti a neotevřelo své přístavy a letiště kyperským lodím a letadlům, čímž brání volnému pohybu zboží. Současná mezinárodní situace zahrnující migrační krizi však opět přinesla zvrát v tomto již tak komplikovaném vývoji přístupových jednání a dynamické zahraniční politice Turecké republiky.

Problematiku tureckého vstup do EU a Kyperskou otázku lze tedy považovat za velmi současné téma, přesto je nutné pro pochopení dané problematiky představit historický vývoj jak přístupových jednání, tak vzniku konfliktu na Kypru, jeho příčiny a důsledky. V části práce, která popisuje vznik kyperské otázky, bude nastíněna historie ostrova, nicméně zásadní význam bude přikládán období od vzniku Kypru jako samostatného státu (tedy od roku 1960). Ta část práce, která rozebírá přístupová jednání Turecka, bude časově ohraničena rokem 1973 až po současnost. Geograficky je práce vymezena územím, především Kypru a Turecka, ale částečně i Řecka. Práce je založena na metodě případové studie státu kandidujícího na členství v EU, který je ovlivněn specifickým způsobem – tedy kyperskou otázkou. V analytické části práce bude autorka postupovat chronologicky po historii přístupových rozhovorů mezi Tureckem a EU a do této časové osy bude promítat momenty, kdy kyperská otázka znamenala překážku pro Turecko. Zároveň do této časové linie budou promítány návrhy na řešení kyperské otázky, jako například Annanův plán, jemuž bude věnována jedna z podkapitol. V průběhu této části práce bude také

zobrazován vliv EU na řešení kyperského problému. Na řešení kyperského problému se podílí také OSN, a její snahy jsou v práci zobrazeny, nicméně nutno podotknout, že vzhledem k cílům práce, je vliv OSN pouze sekundárním zájmem zkoumání.

Pro lepší uchopení této problematiky autor zvolil teoretické vymezení v podobě teorie neoliberálního institucionalismu. Tato teorie pracuje s představou mezinárodního prostředí jako anarchického, zároveň ale tvrdí, že spolupráce je dosažitelná. Za základní aktéry považuje státy. Nicméně nepracuje se státy jako s jedinými aktéry, ale soustředí se i na instituce, které jsou v neoliberálním institucionalismu zásadní, jelikož podle této teorie je spolupráce dosažitelná právě díky nim. Hlavním autorem neoliberálního institucionalismu je Robert O. Keohane.

Práce si klade za cíl objasnit vliv kyperské otázky na tureckou snahu o vstup do EU. Autor tedy zvolil jako první výzkumnou otázku:

Jakým způsobem ovlivňuje kyperská otázka přístupová jednání Turecka o vstupu do EU?

Jelikož práce vychází z teorie neoliberálního institucionalismu, který tvrdí, že spolupráce je možná díky institucím, se druhá výzkumná otázka zabývá vlivem EU na řešení tohoto problému:

Jakým způsobem ovlivňuje EU řešení kyperské otázky?

Práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola práce bude věnována teoretickému rámci – bude zde tedy objasněna teorie neoliberálního institucionalismu podle Roberta O. Keohana.

V druhé kapitole bude představen vznik kyperského konfliktu, co mu předcházelo a jaký důsledek jeho vznik měl. V první podkapitole bude nastíněno historické období nadvlády Osmanské říše nad Kyprem a následně bude popsáno období, kdy ostrov připadl Velké Británii až do doby vzniku Kyperské republiky jako samostatného státu. S tím souvisí druhá podkapitola, ve které bude rozebrána ústava nově vzniklého státu z roku 1960, která je důležitou částí pro pochopení vzniku kyperského

konfliktu. Následující podkapitoly rozebírají příčiny turecké invaze včetně tzv. ústavní krize a převratu na Kypru, jemuž je věnována samostatná podkapitola. V posledních podkapitolách se práce zaměřuje na dvě turecké invaze a jejich důsledky.

Ve třetí – analytické části práce bude pozornost směřovat k integračním snahám Turecké republiky, kde bude představen vývoj vyjednávání až po současnost a zároveň zde bude znázorněna role kyperské otázky při těchto jednáních. Pro přehlednost je tato kapitola rozdělena do dvou podkapitol. První podkapitola analytické části časově navazuje na předchozí kapitolu – začíná tedy obdobím po roce 1974, kdy došlo k rozdělení Kypru. Bude zde nastíněn vliv vstupu Kypru a Řecka do EU na turecké integrační snahy, stejně tak, jako návrhy plánů na řešení kyperské otázky, které v průběhu doby představila OSN. Předposlední kapitola pojednává o výsledcích summitů, jež měly zásadní vliv na vztahy Turecka a EU. Poslední podkapitola představuje Annanův plán, který vzbuzoval velké naděje na řešení kyperské otázky a následné referendum o sjednocení ostrova z roku 2004 a jeho důsledky. Na konci této podkapitoly bude shrnut vliv EU na řešení kyperského sporu v daném období.

Druhá podkapitola analytické části zobrazuje negociace mezi Tureckem a EU od jejich zahájení v roce 2005. Následující podkapitola rozebere dopad kyperské otázky v tomto období, dodatkový protokol k Ankarské dohodě, turecké prohlášení k tomuto protokolu a důsledky neplnění dodatkového protokolu Tureckem a vývoj přístupových jednání Turecka s EU. Následně práce představí současný stav dialogu Turecka s EU, především v rámci řešení migrační krize a stav řešení kyperského sporu. Na konci této podkapitoly bude opět shrnut vliv EU na řešení kyperské otázky. V závěru práce budou shrnuty dosažené poznatky a zodpovězeny stanovené cíle výzkumu.

V rámci této práce bude autorka pracovat s rozličnou literaturou. V teoretické části práce bude využita primární literatura zabývající se teorií neoliberálního institucionalismu – stěžejními díly tedy bude především *After Hegemony* (Keohane 1984) a *Power and Interdependence* (Keohane, Nye

1977) jehož autory jsou Robert Keohane a Joseph Nye. Z české literatury autor pracuje především s tituly jako například *Dialog teorií* Pavla Barši a kolegů (Barša et al. 2009), nebo *Anarchie a řád ve světové politice*, na jejíž tvorbě se podíleli Pavel Barša a Ondřej Císař (Barša, Císař 2008). Jelikož tato práce vychází z předpokladu neoliberálního institucionalismu, že ke spolupráci napomáhají instituce, bude tato práce sledovat vliv EU na řešení kyperské otázky. Pro konkrétnější pojetí vlivu EU využívá práce dílo Nathalie Tocci *The EU in Conflict Resolution: Promoting Peace in the Backyard* (Tocci 2007), ve které autorka zkoumá vliv EU na konflikty, využívá kromě případu Kypru také případy turecko-řeckých vztahů, Srbska a Černé Hory, nebo Palestiny a Izraele. Thomas Diez, společně se Stephanem Stetterem a Mathiasem Albertem zkoumají ve své publikaci *The European Union and Border Conflicts: The Transformative Power of Integration* (Diez, Stetter a Albert 2006) dopad evropské integrace na hraniční konflikty a ukazují pozitivní i negativní formy vlivu EU na tyto konflikty.

Problematika kyperské otázky je v zahraniční literatuře zpracována poměrně hojně, v českém prostředí se však tento problém netěší výraznějšímu zájmu. Z českých autorů je pro práci stěžejní dílo Pavla Hradečného *Řekové a Turci nepřátelé nebo spojenci?* (Hradečný 2000). V němž autor komplexně zmapoval historický vývoj turecko-řeckých vztahů, zakořeněnou rivalitu mezi těmito státy i světlé momenty, v nichž bylo možné sledovat snahu o spolupráci. Kyperská otázka v jeho práci hraje zásadní roli, jelikož byla důležitým bodem v turecko-řeckých vztazích a ovlivnila je na dlouhou dobu dopředu. Z cizojazyčné literatury autor pracoval například s titulem *Cyprus: A Troubled Island* (Borowiec 2000), jejímž autorem je Andrew Borowiec.

Pro analýzu vlivu kyperské otázky na přístupová jednání pak budou využívány především primární zdroje jako dokumenty Evropské komise, například závěrečné zprávy o vývoji snah plnění podmínek Tureckem, dostupné v elektronické podobě z oficiálních internetových stránek příslušných orgánů EU. Dalšími využívanými zdroji budou odborné časopisy, novinové články, či evropské informační portály.

1. Neoliberální institucionalismus

Neoliberální institucionalismus vznikl na základě snahy o interpretaci nově vzniklé podoby mezinárodního prostředí pro druhé světové válce, což souviselo s rozvojem analýzy zahraniční politiky v padesátých letech. V této době se začíná pozornost výzkumu zahraniční politiky obracet k aktérům jako hnutí, organizace, či skupiny uvnitř států. Tito aktéři začínali mít stále významnější roli na poli mezinárodních vztahů a teorie používané v této době nedokázaly interpretovat nově vzniklé situace (Barša, Císař 2008: 190).

Hlavním teoretikem neoliberálního institucionalismu je Robert Owen Keohane. Dílo Roberta Keohaneho se v průběhu let vyvíjelo. Na začátku 70. let se zabýval transnacionálními vztahy se svým kolegou Josephem Nyem. V druhé polovině 70. let, se Keohane s Nyem věnovali teorii interdependence (vzájemné závislosti). Od začátku 80. let se Keohane soustředí na mezinárodní instituce, díky čemuž vznikla teorie neoliberálního institucionalismu (Karlás 2004: 9).

Keohane se ve svém výzkumu zaměřoval na nové podoby mezinárodních vztahů, ovlivněné především institucemi. Robert Keohane tvrdí, že i při existenci anarchie a mnoha praktických překážek, které mohou vést k neshodám mezi státy, je spolupráce možná a dosažitelná. Vyžaduje však kompromisy a mediaci, a nemůže být zaměňována za harmonii (Keohane 1984: 52). Za předpokladu, že státy budou kooperovat, již vytvořené instituce a režimy budou do jisté míry omezovat stav anarchie.

Neoliberální institucionalismus vychází z liberalistické tradice a zároveň obsahuje prvky realismu. Blíží se neorealistické představě, především svým pojetím mezinárodního prostředí jako anarchického a tím, že základními aktéry v mezinárodních vztazích jsou pro něj státy. Sám Keohane říká, že se v díle *After Hegemony* (Keohane 1984), které je základem neoliberálního institucionalismu, pokusil vytvořit syntézu realismu a liberalismu. Následně v 90. letech zdůrazňuje, že jeho práce má být samostatný teoretický koncept (Karlás 2004: 9).

Základními aktéry mezinárodních vztahů jsou státy (Keohane 1984: 25). Základní zájmy státu vycházejí z racionality a egoismu. Stát tedy jedná s cílem maximalizace svého užitku a uvažuje tak, aby rozhodnutí přineslo blahobyt jemu, neuvažuje nad blahobytem ostatních států¹ (Keohane 1984: 26). Přestože Keohane pracuje se státy jako zásadními unitárními aktéry, Jan Karlas podotýká, že Keohane ve svém díle *After Hegemony* považuje za unitárního aktéra stát, ale v části, kde rozebírá instituce, jako zdroj učení, se tento fakt snižuje, protože zde říká, že vyšší roli mají představitelé daného státu (Karas 2004: 10).

Zároveň autor této teorie předpokládá, že státy mohou sdílet společné zájmy na mezinárodním poli. Kromě států přisuzují důležitost i dalším subjektům, a to právě institucím. Existence mezinárodních institucí rozhodne o tom, zda státy, které mají společné zájmy, budou kooperovat, nebo ne. Dále považuje za důležité faktory konstelaci zájmů aktérů a rozložení moci (Barša et al. 2009: 64).

Neoliberální institucionalismus předpokládá, že mezinárodní systém je anarchický. Keohanova teorie pracuje s Waltzovou koncepcí struktury, jelikož souhlasí s jejím základem, ale považuje ji za nedostatečnou, protože podle něj nedostatečně specifikuje mezinárodní prostředí a tudíž selhává při objasnění institucionální mezinárodní politiky (Keohane 1989: 7–9). Zde Keohane prosazuje svou myšlenku důležitosti interdependence a mezinárodních institucí (Karas 2004: 10).

Interdependence je zásadní pro teorii neoliberálního institucionalismu. Keohane ji spolu s Josephem Nye rozpracovává v díle *Power and Interdependence* (Keohane, Nye 1977). Vzájemná závislost se týká situací, kdy jsou státy omezeny ostatními aktéry, což částečně omezuje jejich nezávislost, ale zároveň tyto vztahy státům přináší výhody. Neoliberální institucionalismus definuje interdependenci jako „*situaci, ve které se projevuje vzájemná závislost mezi státy nebo aktéry ve státech*“

---

¹ Jak zmiňuje Karlas, „Keohane v některých svých empirických pracích, v nichž uplatňuje neoliberálně institucionalistickou teorii, přistupuje ke státu jako k aktérovi, který není ani autonomní, ani unitární, a tak se přibližuje k liberálnímu pojetí základního aktéra a státu,“ protože zdůrazňuje roli sociálních skupin (Karas 2004: 9).

(Karlas 2004: 10). Díky interdependenci vznikají specifické zájmy států. Ty Keohane nazývá vzájemné zájmy a vysvětluje je tak, že možnost státu maximalizovat svůj užitek nezávisí pouze na daném státu, ale také na jednání dalších států. Dále podotýká, že tyto společné zájmy jsou možným důvodem států pro vzájemnou kooperaci, ale nejsou vzhledem k anarchické povaze mezinárodního prostředí dostačující (Karlas 2004: 11).

Vzájemná závislost mezi státy může podle autorů vést ke komplexní interdependenci. Ta se vyznačuje třemi aspekty. První z nich říká, že společnosti uvnitř států jsou propojeny mnoha sítěmi (tyto sítě zahrnují například vnitrostátní vztahy, vztahy mezi státy, vztahy s mezinárodními organizacemi či nevládními organizacemi). Druhým aspektem pro komplexní interdependenci je, aby vojenská bezpečnost nebyla prioritou zahraniční politiky, tedy aby použití ozbrojené síly nebylo hlavním způsobem řešení konfliktů. Třetí aspekt je absence hierarchie v řešení záležitostí zahraniční politiky (Keohane, Nye 1977: 23–24).

Keohane dále tvrdí, že instituce mohou měnit zájmy států, a mají tedy vliv jak regulativní, tak konstitutivní (Barša et al. 2009: 71). Keohane představuje šest způsobů, jakým mohou instituce dosáhnout změnu v zájmech států. První způsob: instituce slouží státům jako nástroj k vykonávání vlivu. Druhý: instituce ovlivňují povahu vyjednávacích strategií. Třetí: instituce mohou být protivahou k dalším institucím, nebo se mohou snažit jiné instituce nahradit. Čtvrtý: mohou signalizovat záměry vlád. Pátý: definují závazky, které se státy snaží naplňovat. Šestý: instituce mohou ovlivňovat zájmy států² (Karlas 2004: 11).

Neoliberální institucionalismus říká, že díky interdependenci můžou vzniknout společné zájmy států, což ale není dostačující pro dosažení spolupráce. Pro spolupráci jsou instituce zásadní, protože mezinárodní

---

² Tento případ ukazuje na postkomunistických zemích, které formovaly své zájmy po vzoru norem západních institucí, ale zároveň dodává, že: *Mezinárodní instituce však mohou podle Keohana měnit rovněž zájmy velmocí. Existence institucí Evropských společenství (ES) v Keohanově pojetí ovlivnila to, že Francie a Německo po skončení studené války pokračovaly v institucionalizaci vzájemné spolupráci* (Karlas 2004:10).

prostředí se blíží modelu takzvaného Vězňova dilema³ (Keohane 1984: 67). Z tohoto důvodu je spolupráce v anarchickém prostředí těžko dosažitelná, protože státy nemají jistotu, že ostatní státy podmínky dodrží. Podle Keohana však ke spolupráci může docházet (Keohane 1984: 75–84). Za podmínky, že státy mají informace o záměrech ostatních států. S tím se pojí předpoklad neoliberálního institucionalismu, že díky mezinárodním institucím je odstraněn problém nedostatku informací, čímž instituce napomáhají ke spolupráci (Karlás 2004: 12).

Keohane chápe kooperaci jako situaci, kdy aktéři přizpůsobují své chování aktuálním očekávaným preferencím ostatních. Ke spolupráci dochází v rámci mezinárodních režimů a ovlivňuje přesvědčení, pravidla a postupy, které vytváří kontext pro budoucí akce (Keohane 1984: 52).

Tato teorie podmiňuje kooperaci dvěma podmínkami: kooperativním zájmem a institucemi. Dochází tedy k myšlence, že dojde ke spolupráci, když mají státy kooperativní zájmy a institucionalizují své vztahy. Tato teorie dále říká, že kooperace je ovlivněna distribucí, kvalitou a kvantitou informací, které dávají aktérům důvěru v smluvené podmínky (Barša, Císař 2008: 193). Neoliberalismus chápe kooperaci jako proces, v němž se státy přizpůsobují preferencím ostatních aktérů (Keohane 1988: 380). Instituce snižují transakční náklady kooperace, tedy náklady na přijímání a vymáhání dohod (Barša, Císař 2008: 371).

Neoliberální institucionalismus přikládá velký význam jak bezpečnostní, tak ekonomické oblasti. Systém volného obchodu není předpokladem míru a bezproblémové spolupráce, ale pojí se s lepším a výhodnějším výchozím stavem pro kooperaci. Podle této teorie státy, které mají společný problém, se vzdají části své nezávislosti a přistoupí na kooperaci, jelikož sledují dlouhodobé benefity, které tato spolupráce přinese (Barša, Císař 2008: 190).

---

³Vězňovo dilema: Dva pachatelé jsou vyšetřováni odděleně. Když se oba nepřiznají, tedy budou spolu spolupracovat, dostanou oba trest v délce jednoho měsíce. Když se přiznají, trest bude jeden rok. Ke spolupráci ale nedojde, protože vězni také vědí, že pokud se první přizná a druhý ne, první vězeň bude propuštěn a druhý dostane trest na pět let. Oba vězni se tedy raději přiznají, i když tak dosáhnou horší výsledku, než kdyby se oba nepřiznali. K tomuto jednání dojde kvůli tomu, že nemají informace o druhém a tudíž nepodstoupí riziko trestu pěti let (Karlás 2004: 11).

Teorie režimů je základem neoliberálního institucionalismu. Teorie režimů tvrdí, že mezinárodní instituce mají tři základní funkce. První z nich říká, že mezinárodní instituce (mezinárodní režimy) vytváří standardy jednání (Keohane 1984: 88–89). Přes přítomnost institucí jsou státy nadále suverénními aktéry. Instituce tedy nemají centralizovanou autoritu. Zásadní vliv institucí je ten, že vytvářejí standardy chování. Díky tomu se ukazuje druhá funkce institucí, tedy že instituce snižují nejistotu a poskytují informace, což je zásadní faktor pro umožnění spolupráce (Keohane 1984: 92–95). Třetí funkce institucí je snižování transakčních nákladů, tedy že instituce působící v jedné oblasti spolupráce může pomoci pro spolupráci i v jiných oblastech (Keohane 1984: 89–92). Jak připomíná Karlas, tyto tři funkce jsou nejdůležitější, ale nejsou jedinými funkcemi institucí (Karlas 2004: 10).

Režimy a mezinárodní instituce se podílejí na snižování nejistoty, nastavují pravidla, šíří informace, což zajišťuje koordinaci politik jednotlivých států. (Barša, Císař 2008: 193). Zásadní vlastností mezinárodních režimů je schopnost potlačovat negativní následky anarchické podoby mezinárodního prostředí. Nemalý vliv na povahu režimu má struktura systému a distribuce mocenských zdrojů mezi státy (Karlas 2004: 12).

V této práci jsou tedy aktéry Turecko a Kypr. Bude na ně nahlíženo jako na racionálně-egoisticky jednající aktéry, kteří sledují své zájmy. Za zájem Turecka lze považovat udržení moci nad Kyprem. V případě Kypru byl zároveň v průběhu jeho integračních snah vstup do EU. Jelikož je Kypr od roku 2004 součástí EU, kyperská otázka se Evropské unie přímo dotýká. Pro Turecko jako kandidující stát na členství v EU je dlouhodobým cílem vstup do EU a benefity plynoucí z členství, k němuž je nutné vypořádat se s kyperskou otázkou. Tato práce vychází z předpokladu neoliberálního institucionalismu, který říká, že státy budou spolupracovat, aby dosáhly svých cílů za pomoci instituce, která bude této spolupráci napomáhat. Tato práce sleduje vliv EU na řešení konfliktů jako instituce v neoliberálně institucionálním pojetí. EU je institucí specifickou, jelikož zájem státu je členství v EU a tento zájem by měl vést ke spolupráci. Tyto předpoklady

jsou obecné, a proto autorka této práce zařadila do teoretického rámce koncepty, které se zabývají Evropskou unií jako aktérem při řešení konfliktů a nástroje, které může EU pro řešení konfliktů využívat.

1.1 Evropská unie a řešení konfliktů

Evropská unie vznikla jako hospodářské společenství, s postupem času rostl její ekonomický i politický vliv a stala se světovým aktérem, který má za cíl předcházet konfliktům, řešit je či dosáhnout klidného postkonfliktního stavu v rámci konceptu Společné zahraniční a bezpečnostní politiky.⁴ EU může využívat různé druhy nástrojů při řešení konfliktů. Jednak může poskytnout ekonomickou formu pomoci, při níž se snaží o zlepšení životní úrovně v dané zemi, či uzavřít asociační nebo jiné obchodní dohody. Dále může uvalit na stát sankci nebo embargo. Dalším způsobem, jaký může EU využívat jsou diplomatické nástroje, mezi které lze řadit mírové návrhy, či vysílání pověřených velvyslanců. Dále může EU využívat vojenské nástroje či humanitární pomoc (Smith 1998: 68–75). Specifickým nástrojem EU je mechanismus podmíněnosti, který může využívat na státy, které kandidující na členství. Podmíněnost znamená, že EU může požadovat vyřešení konfliktů, dodržování lidských práv, či dobré vztahy se sousedními státy. Dalším příkladem je podmínka splnit Kodaňská kritéria (Dallara 2014: 7–9).

Pro EU je zcela zásadní prioritou mír v okolí hranic, mezinárodní bezpečnost dodržování lidských práv, demokracie, právní stát a regionální spolupráce. Podmínkou pro řešení konfliktů je v tomto případě respekt ke zmíněným hodnotám (Tocci 2007: 7). „*EU sebe sama profiluje jako normativní sílu, která šíří svoje hodnoty jako mír demokracii a právo*“ (Tocci 2007: 8).

Kyperský problém je konfliktem hraničním. Hraniční konflikty se odehrávají přímo v rámci EU, nebo na jejich hranicích (Diez, Pace 2007: 5). V literatuře se objevuje více teoretických konceptů, které se zabývají vlivem

---

⁴ Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie byla založena Maastrichtskou smlouvou (jako druhý pilíř) roce 1991 a definuje společně se zahraniční politikou i řešení konfliktů (Tocci 2007: 7).

EU na řešení konfliktů. Obecným příkladem může být koncept *force for good*, s nímž se sama EU ztotožňuje. *Force for good* představuje EU jako aktéra, který svým příkladem povede okolní státy k přijetí mezinárodních norem a evropských hodnot, díky čemuž dojde k transformaci a řešení konfliktů, čemuž napomůžou samy strany konfliktu díky tomu, že přijaly zmíněné evropské hodnoty (Diez, Pace 2007: 5). Tato práce však sleduje Turecko, jako kandidující stát na členství (vzhledem k souvislostem, také sleduje vliv EU na řešení kyperské otázky v době, kdy usiloval o členství Kypr). Na kandidátské státy působí především katalytický efekt EU, který způsobuje, že strany přistoupí na dohodu, aby splnily podmínky, které jim EU uložila s vidinou členství svého dlouhodobého zájmu (Diez, Pace 2007: 8).

Thomas Diez se svými kolegy Stephanem Stetterem a Mathiasem Albertem (Diez, Stetter a Albert 2006) ve své práci zkoumají vliv EU na hraniční konflikty, zejména jak s transformací konfliktů souvisí integrace. Autoři tvrdí, že EU může hraniční konflikty transformovat, a navrhuje modelové druhy tohoto vlivu. Analyzují také pozitivní či negativní dopad síly integrace v hraničních konfliktech.

Nejsilnějším způsobem motivace, kterou EU vyžívá, je možné členství. Pro započetí a dokončení jednání o členství vyžaduje EU implementaci právního rámce v souladu s *acquis communautaire*, včetně vyřešení hraničních sporů. Tento druh vlivu je závislý na tom, zda jedna ze stran konfliktu má zájem o členství. Pokud ne, není nabídka členství dost silným impulsem pro změnu jejich politiky. Ve srovnání s členstvím mají jiné návrhy EU jako například alternativní formy členství nebo spojenectví jako v případě Turecka podstatně menší vliv⁵ (Diez, Stetter a Albert 2006: 573). EU může udělovat sankce, ale její největší hrozba je v zadržení členství. Další možností je pro EU propojit politické programy účastníků v rámci konfliktu, s odkazem na integraci. Třetí možností je podpořit kontakt mezi konfliktními stranami, především prostřednictvím přímé

---

⁵ Angela Merkelová, stejně jako představitelé některých dalších států EU, prosazovali privilegované partnerství, které by znamenalo především bezpečnostní a ekonomickou spolupráci. Tuto verzi však Turecko odmítá (Euractive 2015).

finanční podpory společných aktivit. Poslední možností je snaha budovat mírové vztahy mezi konfliktními stranami (Diez, Stetter a Albert 2006: 574).

Diez zdůrazňuje, že nejefektivnější je dopad integrace v době probíhajícího jednání o členství, po jeho dosažení ztrácí svou sílu. Pro úspěšné změny v konfliktu pomocí integrace jsou důležité reálné šance na členství pro konfliktní stranu a neméně důležitým faktorem je to, do jaké míry se daný aktér ztotožní s právním a normativním rámcem integrace (Diez, Stetter a Albert 2006: 575).

2. Historie Kypru a vznik kyperské otázky

2.1 Kypr jako součást osmanské říše a nadvláda Velké Británie

Kypr byl po dlouhá tři století (konkrétně 1571–1878) pod nadvládou osmanské říše. „*Sultán byl svrchovaný vládce, který byl na ostrově zastoupen tureckým guvernérem spolu s vojenským velitelem, muslimským duchovním vůdcem (mufti) a hlavním soudcem (gadhi)*“ (Borowiec 2000: 18). Ortodoxní církev byla zodpovědná za vybírání daní pro osmanskou říši. Toto období přineslo ostrovu dvě zásadní změny. Jednak zde byl zaveden milétský systém⁶, díky němuž mohla kyperská církev řešit své vlastní záležitosti bez tlaku římskokatolické církve na křesťanské pravoslaví. Díky tomu bylo kyperské pravoslaví silnější než kdykoli dříve. Druhou zásadní změnou, kterou přinesla osmanská nadvláda, byl příval tureckých obyvatel na Kypr – především janičářů⁷. Ti nebyli pouze tureckého původu, ale i slovanského. Někteří vyznavači pravoslaví nebo katolíci museli konvertovat k islámu, aby se vyhnuli vysokým poplatkům (Mallinson 2011: 16).

Hlavním důvodem zájmu VB o Kypr se stal vzrůstající vliv Ruska nad Středomořím, ke kterému došlo především díky vítězství Ruska nad osmanskou říší v roce 1877. V rámci revize Sanstefanského míru (mírová smlouva, která ukončila rusko-tureckou válku z 3. března 1878) uzavřely 4. června 1878 Velká Británie a osmanská říše smlouvu o obranné alianci, ve které se VB zavázala chránit zájmy osmanské říše před mezinárodním nebezpečím s tím, že si VB Kypr pronajme⁸ (Borowiec 2000: 19–20). V listopadu roku 1914 Velká Británie Kypr anektovala. Zásadní význam měla v této době smlouva z Lausanne z roku 1923, kdy nově vzniklá

---

⁶ Termín milét se vžil až v 19. století a značil církevně-správních společenství poddaných monoteistického vyznání vzniklých formálně po roce 1453. Pravoslavný milét byl nejpočetnější v Osmanské říši. Milétský systém znamenal určitou míru autonomie ve správě a soudnictví, tato privilegia měla udržet lojalitu protestantských poddaných sultánovi. V Konstantinopoli vznikl pravoslavný patriarchát, který tyto poddané reprezentoval, ale byl sultánovi podřízen (Budilová 2002: 22–23).

⁷ Elitní stráž sultána (Mallinson 2011: 16).

⁸ Což ve skutečnosti z počátku znamenalo odepsání dluhů osmanské říše u VB (Mallinson 2011: 19).

Turecká republika⁹ oficiálně postoupila ostrov VB a Kypr se stal v roce 1925 britskou korunní kolonií (Mallinson 2011:19–20).

Události na Kypru byly výrazně ovlivněny historickým vývojem řecko-tureckých vztahů, který byl velmi dynamický. Jejich vztahy ovlivňovalo nekončící soupeření o vliv v jihovýchodní Evropě a Egejském moři.¹⁰ Po druhé světové válce se jejich vztahy mírně zlepšily, ale již v roce 1955 se vrátily k původní nevraživosti, právě kvůli kyperskému konfliktu (Hradečný 2000: 5-6). Zásadní význam je však přikládán událostem na Kypru po roce 1950, kdy se výrazně zvýšila snaha Kypru získat nezávislost a vymanit se z područí VB.

Spolu se snahou o osvobození se od britské nadvlády se začaly formovat dva hlavní ideové proudy na řešení onoho problému. Řecká část obyvatelstva stála za ideou *enosis* – tedy snahou kyperských Řeků o připojení k Řecku. Představitelé turecké části obyvatel se vyslovili pro svou verzi řešení a tou se stal tzv. *taksim* – tedy rozdělení ostrova (Heraclides 2014: 116). V lednu 1950 byl řeckou ortodoxní církví uspořádán pro řeckou část obyvatelstva plebiscit ohledně setrvání pod koloniální nadvládou Velké Británie, kde se 96% vyslovilo pro konec britské nadvlády a pro sjednocení s Řeckem. Zároveň se novým arcibiskupem řecké ortodoxní církve a představitelem řeckokyperského obyvatelstva (ethnarchem) stává Makarios III (vlastním jménem Michail Muskos), který důrazně prosazoval myšlenku *enosis* (Borowiec 2000: 26–30).

Díky arcibiskupově snaze začali řečtí představitelé otázku britské nadvlády intenzivněji řešit. Pokusili se Británii za osamostatnění Kypru nabídnout ponechání vojenských základen na ostrově a zřízení dalších v Řecku, ale tuto nabídku VB striktně zamítla. V důsledku toho, se řecká vláda rozhodla v roce 1954 požádat OSN o zařazení kyperské otázky na program nadcházejícího 8. Valného shromáždění OSN. Všechny členské

---

⁹ Turecká republika byla založena Mustafou Kemalem Atatürkem v roce 1923.

¹⁰ Oba státy disponují silnými ozbrojenými silami a neustále do této oblasti investují s odůvodněním čistě realistickým - obava aktérů o expanzi protivníka ve východním Středomoří (Hradečný 2000: 12).

státy¹¹ se vyjádřily zamítavě a podpořily VB¹². Pozice Velké Británie se tedy naopak upevnila a zároveň se VB rozhodla pro významný diplomatický krok – „*vyzvala tureckou vládu k energičtější reakci proti řeckému pokusu o enosis a vyhlásila, že s ohledem na existenci turecké menšiny na Kypru musí každé jednání o budoucnosti ostrova probíhat i za účasti Ankarý*“ (Hradečný 2000: 73). Tento krok VB, jejíž hlavním cílem bylo zachování moci nad ostrovem, vedl k rozvoji turecké snahy nepřenechat Kypr Řecku.

K eskalaci tohoto problému přispělo jednak zhoršení vztahů mezi VB, Tureckem a Řeckem, ale silný vliv měly také události na samotném Kypru. Odpor k britské nadvládě sílil, což vedlo k tomu, že se zformovalo tajné, ultranacionalistické, řeckokyperské seskupení Národní organizace kyperských bojovníků (EOKA), která začala s teroristickými útoky v průběhu 1955. EOKA zprvu bojovala především proti nevlasteneckým kyperským Řekům, ale později přesunula svou pozornost na britské koloniální úřady a následně i na tureckou menšinu. VB se pokusila řešit situaci nasazením svých jednotek a místní policie (Hradečný 2000: 73–74). V reakci na tuto situaci Turecko vytvořilo na konci 50. let 20. století v tureckokyperské menšině období EOKY – tedy tajné tureckokyperské organizace VOLKAN. Toto uskupení se později změnilo v Tureckou obrannou organizaci TMT, která působila stejným způsobem jako EOKA (Mallinson 2011: 23). Tato situace zruinovala vznikající přátelství mezi věčnými rivaly¹³.

V průběhu doby bylo Kypru předloženo mnoho návrhů na řešení kyperského sporu, které zahrnovaly návrhy na následné uspořádání země. V roce 1956 představil John Harding (britský guvernér) svůj návrh na vytvoření autonomie a samostatné správy Kypru¹⁴. Následně vytvořil britský právník Cyril Radcliffe návrh ústavy, která zahrnovala i vypořádání s etnickým rozdělením ostrova – tedy většinové postavení kyperských Řeků

---

¹¹S výjimkou Islandu (Hradečný 2000: 73).

¹²Řecko svou žádost opakovalo i v nadcházejícím roce, nicméně se shodným výsledkem.

¹³V roce 1930 uzavřeli Turecko s Řeckem dohodu o přátelství (Müftüler-Bac 1997: 29).

¹⁴Tento návrh zahrnoval do budoucna možnost uplatnit právo na sebeurčení kyperského obyvatelstva (Hradečný 2000: 77).

vůči kyperským Turkům. Plán však nebyl na ostrově přijat (Hoffmeister 2006: 3).

Situace na ostrově se více a více zhoršovala. K radikalizaci kyperských Řeků přispěla i VB, která deportovala arcibiskupa Makaria (jako hlavního zastávce *enosisu*) na Seychelské ostrovy. Kvůli mezinárodnímu tlaku ho ale musela následně propustit, ale nesměl se vrátit na Kypr. Na ostrově se střetávají dvě protichůdné idey o budoucnosti ostrova, nevraživost mezi oběma etniky sílila natolik, že přerostla v krvavý konflikt. Nejhorší podobu konflikt dosáhl v roce 1958. Po těchto událostech začínají naléhat mateřské země – Řecko i Turecko – na důslednější aktivitu v rámci řešení kyperského problému (Hradečný 2000: 78).

V červnu 1958 byla představena koncepce pro řešení kyperské otázky – tzv. Macmillanův plán. Ten představuje plán na vznik státu rozděleného mezi kyperské Řeky a kyperské Turky na sedm let¹⁵ Turecko a kyperští Turci vyjádřili podmíněčný souhlas s tímto návrhem.¹⁶ Naopak Řecko tento plán razantně zamítlo, jelikož odmítali připustit podíl na moci pro Turecko (Faustmann 2008: 54).

Až na podzim roku 1958 dochází k výrazné změně jednání obou stran. Aktéři kyperské otázky dospěli k názoru, že za natolik protichůdných postojů nelze dosáhnout prosazení ani jednoho z nich a jejich možnosti jsou pouze dvě: válka nebo kompromis. K začátku kompromisních jednání přispěl i tlak mezinárodního prostředí, především NATO a USA (Hradečný 2000: 79–80).

---

¹⁵ Hradečný chápe tento plán, jako plán na vznik tridominia (tripartitní kondominium Řecka, Turecka a VB) Tento plán prosazoval prozatímní vládu, která bude tvořena smíšenou radou, v níž bude zasedat britský guvernér, představitelé řecké a turecké vlády a zástupci obou kyperských komunit - čtyři Řekové a dva Turci. Po sedmi letech měli suverenitu sdílet VB s Řeckem a Tureckem (Hradečný 2000: 79).

¹⁶ Kyperští Turci považovali tuto možnost za cestu k pozdějšímu rozdělení ostrova (Hradečný 2000: 79).

2.2 Vznik Kyperské republiky jako samostatného státu a ústava z roku 1960

V únoru 1959 se setkali premiéři Řecka a Turecka Karamanlis a Menderes v Curychu, kde došlo ke shodě představitelů na vytvoření kyperského státu. Kompromisním výsledkem setkání bylo, že Turecko, Řecko a VB budou společně garantovat nezávislost Kypru. Na tomto setkání se představitelé shodli na podobě dokumentů, které se následně staly základem pro vyhlášení Kyperské republiky jako nového státu, ke kterému došlo v roce 1960 (Hoffmeister 2006: 4). Řecko se zřeklo představy *enosis*, Turecko *taksim* a VB se zřekla nadvlády nad ostrovem, s výjimkou oblastí vojenských základen Dekelia a Akrotiri, které zůstanou pod vládou VB (Hradečný 2000: 80).

Dne 19. února se v Londýně sešli představitelé jak řecké, turecké a britské vlády, tak i představitelé kyperských etnik¹⁷, aby dokončili opatření pro samostatnost Kypru. Těmito dohodami byly tři smlouvy: Smlouva o zárukách, Smlouva o spojení a Zakládající smlouva. V roce 1960 tedy Kypr získává samostatnost a dokumenty vzešlé z vyjednávání v Curychu se staly základem pro dokument o základní struktuře Kyperské republiky a později pro ústavu z roku 1960, jejíž vytvoření bylo velmi komplikované. Kompromisní dohody byly vystaveny na představě Kypru jako nezávislé, svrchované unitární prezidentské republiky. Občané Kypru se museli rozdělit podle etnické příslušnosti do dvou národních skupin¹⁸ (Hoffmeister 2006: 5).

Ústava zakotvila podobu exekutivy, legislativy, jurisdikce a způsob jejího obsazování na základě etnicity. Do čela obou skupin byly ustanoveny Komunální komory – obdoba parlamentu, jehož kompetence byly omezeny na jeho národní skupinu, která jej volila. Legislativu tvořil celokyperský parlament, který měl padesát poslanců, při jeho obsazování je využit národnostní klíč, tedy 70:30. 70% obsazovali kyperští Řekové a 30%

---

¹⁷ představitel kyperských Řeků Makarios III. a představitel kyperských Turků Fazıl Küçük (Hoffmeister 2006: 4).

¹⁸ Do těchto skupin se museli zařadit i příslušníci jiných národností (Hradečný 2000: 81).

menšinová kyperská Turci. Legislativní proces byl podmíněn dvojitou většinou, tzn. k přijetí zákona je nutné získat absolutní většinu hlasů jak řeckých, tak tureckých zástupců. Národnostní klíč 70:30 mezi národnostmi byl využit nejen v legislativě, ale i při obsazování exekutivní složky moci, tedy vlády. Vláda se má skládat z deseti ministrů (sedmi Řeků a třech Turků). Hlavou Kyperské republiky se má stát prezident z řad řecké národnostní skupiny, jenž bude přímo volen řeckou částí obyvatelstva. Viceprezidentem pak bude kyperský Turek, přímo volený tureckou národnostní složkou státu. Prezident a viceprezident mají možnost vetovat rozhodnutí druhého v otázkách týkajících se zahraniční politiky, obrany a bezpečnosti (Theophanus 2004: 27).

Byl zde také ustanoven tříčlenný Nejvyšší soud, složený z kyperského Řeka, kyperského Turka a nezávislého zahraničního předsedy, (nesměl jím být ani občan Řecka, Turecka, ani příslušník zemí Britského společenství národů). Tento soud byl obdobou soudu ústavního. Jeho pravomoci byly kontrolní, náležel mu výklad ústavy, ústavnosti zákonů, či řešení sporů mezi státními orgány. Dále bylo v jeho pravomoci řešit spory o obsazování míst ve státních institucích za předpokladu, že spor nedokázal rozhodnout Výbor veřejných služeb (orgán složený ze sedmi kyperských Řeků a tří kyperských Turků) (Hradečný 2000: 82).

Jak bylo zmíněno výše, Curyšsko-londýnskými dohodami se garanční mocnosti zavázaly ke třem smlouvám. První z nich byla smlouva o zárukách. V tomto dodatku se Řecko, Turecko a Velká Británie zavázaly garantovat nezávislost, teritoriální integritu a bezpečnost Kyperské republiky. Tento dodatek také stanovuje, že při porušení jakéhokoliv z ústavou ustavených opatření se budou státy, jež se zavázaly garanční dohodou, společně podílet na řešení vzniklé situace. V situaci, kdy nebude spolupráce možná, mají garantující státy právo samostatně provést kroky, vedoucí ke stavu, jenž je v souladu se smlouvou (Presidency of the Republic of Cyprus 2016). Tato smlouva zároveň ustanovila, že se Kyperská republika nesmí účastnit žádného svazku (politického či ekonomického), ve kterém nefigurují všichni garantující aktéři, a zakazovala *enosis* i *taksim* (Mallinson 2011: 24).

Smlouva o spojenectví, jenž byla začleněna do ústavy se vypořádala s otázkou vojenské přítomnosti na Kypru. Tento dodatek poskytoval Řecku a Turecku právo mít na ostrově vojenské jednotky v poměru 60:40, tedy 950 řeckých a 650 tureckých vojáků (Presidency of the Republic of Cyprus. 2016). „*Konečný výsledek dal kyperským Turkům větší vliv, než odpovídal jejich početnosti (například třicet procent civilních služebních míst)*“ (Mallinson 2011: 25).

2.3 Ústavní krize a události v letech 1960 – 1974

Netrvalo dlouho a v roce 1963 na ostrově začalo docházet k novým konfliktům především na základě sporů o dělbu moci (tzv. ústavní krize). Garanční mocnosti nevytvořily uspokojivé řešení v otázce rozdělení správy mezi komunitami, které bylo zásadní pro každodenní život na Kypru (Mallinson 2011: 26). Kyperský prezident Makarios předložil návrh na změnu ústavy, která by omezila možnost veta kyperských Turků. Ti ale návrh odmítli. Silící spory se proměnily v prosinci roku 1963 v boj uprostřed hlavního města a následně se začaly šířit i po dalších oblastech ostrova. Tyto boje přerostly v krvavý etnický konflikt, při kterém zemřelo mnoho kyperských Turků. V průběhu konfliktu uprchlo kolem 25000 kyperských Turků na sever ostrova, kde se začali srocovat do enkláv¹⁹. Řecká vláda tajně přemístila zbraně a celou vojenskou divizi s cca 10000 vojáky (Hradečný 2000: 92–93). Stejným způsobem reagovala turecká vláda.

Makarios žádal o pomoc OSN, která 4. března 1964 přijala jednomyslně rezoluci, která vyzývala k ukončení násilí na Kypru a vyzdvihovala nezávislost tohoto ostrova. Eskalace konfliktu přinutila OSN vyslat na ostrov mírové jednotky s názvem UNFICYP, které na ostrově

---

¹⁹ Jejich představitelé - viceprezident Kücük, ministři i poslanci odešli ze svých postů a na území enkláv vyhlásili vlastní administrativu řízenou tzv. Hlavním výborem. Po jejich odchodu Makarios začal provádět změny v ústavě (Hradečný 2000: 92–93). Představitelé kyperských Řeků se považovali za vládu obou komunit, což kyperští Turci samozřejmě odmítali (Stephen 2000: 26–32).

působí dodnes. Jejich cílem bylo obnovení pořádku²⁰ (Hoffmeister 2006: 32).

V létě 1963 turecké letectvo bombardovalo řeckokyperské vesnice a další civilní cíle. Řeckou odpovědí bylo vyslání řeckých vojsk na území Kypru na obranu proti turecké invazi. Přes počáteční dohodu VB a USA, že nebudou zasahovat do turecké invaze, se velmoci začaly obávat poškození jižního křídla NATO ve prospěch Sovětského svazu. Sovětský svaz pohrozil, že bude bránit Kypr proti invazi, a tak USA důrazně varovalo Řecko a Turecko před započatím války²¹. Varování USA vedlo k odvrácení vojenského zásahu. Tato krize však znamenala počátek rozdělení ostrova (Mallinson 2011: 27).

USA spolu s OSN usilovaly o řešení kyperské krize. Přišly s představou tzv. dvojího enosisu, který měl být kompromisem a tedy vyhovět touze po sjednocení s Řeckem i po rozdělení ostrova. Plán této idey vytvořil Dean Acheson (dřívější státní tajemník USA a zprostředkovatel při řešení kyperské krize), tento plán chtěl větší část ostrova dát Řecku. Turecko pak mělo získat vlastní vojenskou základnu na Kypru s přilehlým územím a také dodekanského ostrova Kastelorizo od Řecka. Turecká část kyperských obyvatel mohla odejít s odškodněním, nebo zůstat v autonomních kantonech, které by spravovalo Turecko. Tímto by zanikla Kyperská republika jako samostatný stát. Plán nebyl přijat (Close 2014: 133). Boje byly zastaveny až 10. srpna 1964.

Do komplikované situace na Kypru vstoupily i vnější vlivy. Zásadní vliv měla situace v Řecku v roce 1967, kdy došlo ke státnímu převratu a nastolení nedemokratického režimu řízeného vojenskou juntou. Její

---

²⁰ Spolu se zapojením OSN přišel pokus o vyjednávání, které vedl Galo Plaza Lasso "Ve své zprávě z března 1965 důrazně varoval před rozdělením, které nazval zoufalý krok špatným směrem" (Mallinson 2011: 27). Doporučoval plně nezávislý demilitarizovaný, unitární stát, který poskytne Turkům menšinová práva. Nicméně Turecko bylo opět razantně proti (Mallinson 2011: 27).

²¹ Samotný americký prezident Lyndon Johnson důrazně varoval Turecko před invazí na Kypr. V dopise premiéru İnönümu, potom co od něj obdržel sdělení o plánu turecké intervence na záchranu kyperských Turků (Uslu 2003: 47).

představitelé spolu s organizací EOKA B²² začali připravovat puč na Kypru, protože chtěli odstranit prezidenta Makaria a ustanovit zde loutkový stát, jelikož byl podle nich *enosis* jediným správným řešením.

Jelikož Řecko chtělo snížit vliv Makaria, rozhodli se pro vyslání extremistického nacionalisty Georgiose Grivase na Kypr²³. Přítomnost Grivase celý konflikt ještě více rozdmýchávala. Ke konci 60. let proběhly pokusy o zlepšení situace. Kyperská vláda přijala řadu opatření k normalizaci situace. Tyto kroky vedly ke snížení napětí a postupnému odstraňování násilí (Mallinson 2011: 28).

Kyperská vláda iniciovala mezikomunitní vyjednávání zastřešené OSN, která začala v roce 1968 a měla vyřešit ústavní problémy. Tato vyjednávání však byla problematická, kvůli neschopnosti zúčastněných stran shodnout se. Tyto rozhovory byly pokrokem, nicméně skončily v roce 1974, kdy byl proces narušen vývojem událostí v létě tohoto roku (Mallinson 2011: 29).

2.4 Převrat na Kypru

Na následující události v roce 1974 měly bezprostřední vliv závažné změny, které se udály v Řecku v listopadu 1973, kdy jako důsledek rozporů uvnitř diktátorského vojenského režimu došlo ke svržení dosavadního vůdce Georgia Papadopula a v čele vojenského režimu jej nahradil Dimitrios Ioannidis²⁴. Ioannidis začal prosazovat ultranacionalistický směr v zahraniční politice s jasnou vizí – tedy *enosis*. S nástupem Ioannidise došlo ke změně politiky jak k Turecku (ve smyslu důrazné konfrontace), tak ke Kypru. Ioannidis v čele vojenské junty neměl zájem o dřívější liberální přístup se snahou získat kontrolu nad Makariovým režimem a jednoznačně

---

²² EOKA-B vznikla jako následovník organizace EOKA, založil ji Grivas a nadále prosazovali *enosis* jako jediné správné řešení. Po Grivasově smrti převzala nad EOKOU B kontrolu řecká junta (Uslu 2003: 108).

²³ Grivas byl generálem řecké armády, od roku 1964 byl v čele Vyššího vojenského velitelství pro obranu Kypru a zároveň byl osobním rivalem Makaria.

²⁴ Dosavadní šéf vojenské policie, který vedl konkurenční extremistické křídlo (Hradečný 2000: 110).

se zasazoval o jeho svržení. Jeho plánem bylo po sesazení Makaria připojit Kypr k Řecku²⁵.

Situace se zhoršovala a Makarios se začal obávat puče. 2. července zaslal dopis řeckému předsedovi vojenské vlády, v kterém obvinil řeckou juntou ze situace na ostrově (Varnava, Michael 2013: 286). K puči, který byl podporován řeckou vládou a díky němuž byl Makarios sesazen, došlo 15. července 1974²⁶. Makarios byl nahrazen Nikosem Sampsonem (člen ultranacionalistické EOKY) a do čela byla ustanovena loutková vláda (Hradečný 2000: 111). Tento krok vyprovokoval Turecko natolik, že začalo rázně bránit své zájmy na ostrově. Na Kypru se opět přihlásil o slovo etnický konflikt, který zemi závažně poznamenal (Uslu 2003: 120).

Řecká vojenská junta prezentovala tuto událost jako vnitrokyperskou záležitost, s níž nemá nic společného. Nový prezident Kypru Sampson zachovával stejnou rétoriku a nikomu nedal záminku myslet si, že má jakýkoliv zájem o *enosis*. Nicméně turecká reakce byla jiná, než řecký vůdce spolu se Sampsonem předpokládali. Turecká vláda v čele s Bülentem Ecevittem prohlásila protimakariovský převrat jako řeckou ozbrojenou invazi na Kypr. A na vzniklou situaci okamžitě reagovali. Turci svůj postoj odůvodňovali ochranou své menšiny před vládou Sampsona a zároveň ochranou suverenity Kypru. Turecký premiér tedy v Londýně vyzval Brity ke společnému řešení (na základě Curyšských dohod) a díky tomu, že VB se rozhodla nespolupracovat, Turecko mohlo podle ústavy z roku 1960 řešit situaci samotné (Hradečný 2000: 112).

2.5 Dvě turecké invaze a rozdělení ostrova

Přes důrazná varování USA se Turecko rozhodlo bránit své zájmy na ostrově, a proto 20. července 1974 podniklo na Kypr invazi. Na severním

---

²⁵ K tomu mělo dojít pomocí protimakariovsky zaměřeni příslušníci kyperské Národní gardy, vedeni řeckými důstojníky, a členové ilegálních vojenských formací včetně organizace EOKA B (Hradečný 2000: 111).

²⁶ Nicméně puč neproběhl podle představ Řecka, představitelé kyperské vlády kladli větší odpor, než si pučisté představovali a Makariovi se dokonce podařilo uprchnout (Hradečný 2000: 111).

pobřeží Kypru se vylodily turecké vojenské jednotky a zahájily operaci²⁷. Turecké jednotky dobyly město Kyrenia. Tureckou akci se snažila zastavit Národní garda (Hoffmeister 2006: 35). Turecko a Řecko se dostaly fakticky do války a obě země okamžitě začaly s vojenskou mobilizací²⁸ (Hradečný 2000: 112). „*Rozpoutáním kyperského konfliktu dosáhla vojenská junta přesně opaku toho, čeho chtěla docílit – místo aby uskutečnila enosis, zapříčinila faktické rozdělení Kypru, místo aby posílila své vlastní postavení, spáchala svou sebevraždu*“ (Hradečný 2000: 113).

22. července 1974 byly oficiálně zastaveny řecké i turecké operace uzavřením příměří. Po odstranění vojenské junty v Řecku odstoupil na Kypru z funkce prezidenta Sampson. Na jeho post nastoupil Glafkos Kleridis (dosavadní předseda parlamentu). V rámci snahy o řešení krize se 25. července 1974 sešli v Ženevě představitelé garančních mocností – James Callaghan, Georgiu Mavros a Turan Güneş. Později se k nim připojili představitelé kyperských národních komunit Glafkos Kleridis a Rauf Denктаş. Tato konference však i přes snahu OSN a NATO řešení nepřinesla (Hoffmeister 2006: 36).

Turecká intervence byla v souladu s curyšsko-londýnskými dohodami o obnově ústavních poměrů na Kypru z roku 1960, ale turecké požadavky na uspořádání ostrova rostly a na ženevské konferenci už Turecko ani tureckokyperští představitelé neměli zájem o obnovu poměrů z roku 1960 (Hradečný 2000: 114). Představitel kyperských Turků Rauf Denктаş podal návrh na vytvoření bikomunální územní federace (tureckokyperské straně mělo připadnout 34 % území ostrova). Následně turecký představitel Güneş předložil mírnější návrh – zřízení kantonů v různých částech ostrova (Hoffmeister 2006: 36).

„Pro Řecko a řeckokyperskou politickou reprezentaci bylo nejnaléhavějším úkolem zabránit rozdělení ostrova a přimět Ecevitovu vládu k stažení tureckých jednotek z Kypru“ (Hradečný 2000: 114).

---

²⁷ Premiér Ecevit označil tento akt za mírovou akci (Hradečný 2000: 112).

²⁸ Reakce veřejnosti v mateřských zemích však byla rozdílná - v Turecku Ecevitovo jednání dále umocňovalo nacionální cítění, v Řecku se naproti tomu zvedla vlna protestu proti Ioannidisova diktátorskému režimu, což byl začátek jeho pádu (Hradečný 2000: 112).

Nicméně pozice Řecka byla oslabena, a tak země nabídla jako řešení návrat k poměrům zavedených ústavou z roku 1960. To ale Turecko nebylo ochotné akceptovat, a tak dali druhé straně ultimátum, tedy že buď přijmou do 24 hodin na Güneşův plán, nebo budou přerušena jednání (Hradečný 2000: 115).

Kleridis žádal o přestávku ve vyjednávání na 36–48 hodin, aby mohl situaci konzultovat v Athénách a Londýně, v tom ale Turecko vidělo snahu získat čas na mobilizaci mezinárodní koalice proti Turecku. Neúspěšná diplomatická jednání znamenala druhou tureckou ozbrojenou akci na Kypru. Turecká vojska zahájila ze svého předmostí u Kyreneje 14. srpna 1974 novou ofenzivu. Řecko okamžitě započalo protiofenzivu. Při této operaci získalo Turecko 36,3 procenta území. Nejzazší postup tureckých jednotek vyznačuje tzv. Attilova linie²⁹, která vznikla v srpnu 1974. Situace zapříčinila jak násilné, tak dobrovolné přemísťování obyvatelstva podle národnosti. Tento krok již jednoznačně znamenal přímou invazi a nemohl být Tureckem obhajován jako hájení zájmů své národnosti na ostrově (Hoffmeister 2006: 36–37).

Řecká vláda chtěla přimět USA k zvýšení tlaku na Turecko tím, že vystoupila z vojenské struktury NATO a svůj návrat podmínila obnovením statusu *quo ante* na ostrově. USA učinily vstřícný krok vůči Řecku a vyhlásily (5. února 1975) embargo na vývoz zbraní do Turecka. Řecko se také pokoušelo o mírové řešení s Tureckem tím, že opustí představu *enosis* a označí kyperskou otázku za čistě vnitrokyperský problém, nicméně ani tyto snahy nevedly k výsledku. Snahy Řecka však měly význam v mezinárodním prostředí. OSN vydala řadu rezolucí, v nichž vyzývala Turecko ke stažení jednotek z Kypru. Řecký premiér usoudil, že jeho jedinou možností, jak získat převahu nad Tureckem, je zapojení do EHS. V červnu 1975 předložil oficiální žádost o vstup do EHS. EHS ujišťovalo

---

²⁹ Attilova linie (nebo také Zelená linie) odděluje národní společenství, je dlouhá 180 kilometrů a vede ze západu na východ skrz hlavní město Nikósi, působí zde mezinárodní mírový sbor UNFICYP v neutrální zóně, která zabírá 3,7 procenta území (Hradečný 2000: 115). Tato linie je zobrazena na mapě v příloze, jako příloha č. 1. Mapa Kypru (Research Gate 2016).

Turecko, že jednání s Řeckem nebude mít na Turecko vliv, ale jak ukážou další kapitoly, Řecko opravdu převahu získalo (Hradečný 2000: 116–118).

3. Historie tureckých snah o vstup do Evropského společenství

3.1 Období v letech 1974 – 2004

3.1.1 Kyperská otázka při vyjednávání s EHS/ES

Turecko podalo v červenci 1959 žádost o přidružení k Evropskému hospodářskému společenství. O rok později ale došlo k vojenskému převratu a tak byla vyjednávání obnovena až s nástupem nové civilní vlády v roce 1961. Asociační dohodu byla podepsána v Ankaře 2. září 1963. Dohoda sloužila k harmonizaci tureckých právních předpisů v hospodářské oblasti s právem EHS a odstraňování obchodních překážek. V listopadu 1970 byl podepsán dodatkový a finanční protokol k Asociační dohodě, který připravuje podmínky pro vytvoření celní unie, který vstoupil v platnost v roce 1973 (Erdemli 2003: 4).

V roce 1972 uzavřela ES³⁰ asociační dohodu s Kyprem. Na následnou tureckou invazi z roku 1974 reagovala pomocí Evropské politické spolupráce (EPS) s tím, že rozdělení ostrova nebude mít žádný vliv na asociační dohodu Kypru, pouze k implementaci dojde později. ES nemělo mnoho prostředků, jak situaci řešit, kromě politické podpory rezolucí OSN. EPS tedy tímto způsobem podporovala jednotu ostrova (Stefanova 2011: 124).

V této době Turecko prohlašuje, že ke stažení svých jednotek z Kypru dojde pouze v případě, že budou zajištěny požadavky kyperských Turků, a navrhovalo pro Kypr volnou federaci, která bude zajišťovat soužití dvou zcela rovnoprávných a geograficky oddělených komunit. Turecko vyhlásilo Turecký federativní stát Kypr na severu 13. února 1975. Do správy okamžitě dosadili prezidenta, vládu, parlament, ústřední banku,

---

³⁰V roce 1967 dochází ke sloučení EHS, Euroatomu a ESUO a vzniká Evropské Společenství.

policii a armádu (Mirbagheri 2009: 164). S tím souvisela dohoda o přesunu Turků na sever a Řeků na jih. Došlo také k výraznému přísunu obyvatel z Turecka na sever Kypru³¹. V březnu 1975 vydala OSN Rezoluci 367, která požadovala obnovení dialogu, načež následovaly Vídeňské rozhovory, pod záštitou OSN. Mezi představiteli nedošlo ke shodě o rozdělení moci a teritoriálního rozdělení (Mirbagheri 2014: 90–91).

Kyperský prezident Makarios a tureckokyperský prezident Rauf Denктаş zahájili v únoru 1977 přímá bilaterální jednání. Výsledkem jejich dialogu byl čtyřbodový dokument, který navrhoval vytvoření nezávislé federální republiky Kypr. Ústřední vláda má garantovat jednotu země s ohledem na její bi-komunální charakter. Území pod administrativou jednotlivých obou zemí bude diskutováno na základě hospodářské produktivity. Tento dokument je zásadní proto, že se představitelé shodli na uplatňování tří svobod – svobody pohybu, usazování a nabývání vlastnictví půdy po celé zemi (Mirbagheri 2014: 91–92). V roce 1977 zemřel prezident Makarios. Jeho nástupce Spyros Kyprianu, měl odlišnou představu, a tak dialog o budoucnosti ostrova skončil nezdarem. Situaci se pokoušel řešit Nimetzův plán, který navrhoval kompenzaci Řecku (rozšíření jejího dosavadního území a částečné repatriace uprchlíků) za přijetí tureckokyperského plánu bizonální federace. Obě komunity jej ale nepřijaly (Hradečný 2000: 127–128).

Turecká invaze na Kypr samozřejmě zhoršila vztahy mezi Tureckem a ES. V roce 1978 turecká vláda zmrazila asociační dohodu s ES, s odůvodněním, že společenství nedodrželo své závazky o poskytování finanční pomoci a zajištění volného pohybu pracovních sil, dalším pro Turecko významným důvodem byly nepříznivý postoj členských zemí a jejich pochybnosti o demokracii v Turecku³². Vzhledem k situaci v době na Blízkém východě³³ se Turecko vrátilo do pozice významného

---

³¹ Až 35000 podle Turecka podle Řecku třikrát tolik (Hradečný 2000: 122).

³² V 70. letech 20. století, docházelo v Turecku ke zhoršování ekonomické i politické situace a nárůstu chaosu. Společnost se více a více polarizovala, vznikaly antisystémové strany a docházelo častému střídání vlád.

³³ Svržení šáha Mohammada Rezá Pahlavího, vítězstvím islámské revoluce v Íránu a vstupem sovětských vojsk do Afghánistánu (Hradečný 2000: 120).

geopolitického partnera pro USA i NATO a proto USA v roce 1978 zrušily zbrojní embargo, uvalené po turecké invazi na Kypr (Hradečný 2000: 119–120).

3.1.2 Převrat v Turecku v roce 1980 a unilaterální vyhlášení TRNC

V roce 1980 došlo v Turecku k převratu a k moci se dostala vojenská junta v čele s generálem Kenanem Evrenem. S nástupem vojenské junty, která hrubě porušovala lidská práva a základní principy demokracie, se dostalo Turecko do mezinárodní izolace a státy ES na něj nahlížely s ostrou kritikou³⁴. V roce 1981 ES tedy přitvrzuje v politice vůči Turecku, kvůli nedostatkům v ochraně lidských práv a demokracie. Následně EP vydal rezoluci, která vyžadovala, aby Turecko začalo aplikovat demokratické principy, jinak bude asociační dohoda pozastavena. Následně ES na základě rezoluce Evropského parlamentu z 21. ledna 1982 pozastavilo platnost asociační dohody s Tureckem až do roku 1986. K ukončení vojenského režimu došlo v roce 1982³⁵ (Arikan 2006: 125–126).

Na začátku 80. let se vztah Turecka s ES značně komplikuje, nejen kvůli výše zmíněnému nedostatku demokracie, ale také díky jižnímu rozšíření, které zahrnovalo Řecko³⁶. Řecko, nyní už jako člen Evropského společenství, začalo prosazovat tvrdší politiku vůči Turecku, díky své nově nabyté ekonomické a politické převaze (Hradečný 2000: 130: 134).

15. listopadu 1983 došlo na severu Kypru k jednostrannému vyhlášení přeměny z dosavadního státního útvaru Tureckého federativního státu Kypr v Severokyperskou tureckou republiku a jejím prezidentem byl zvolen Rauf Denктаş. „*Ankara označila krok svých "kyperských bratří" za překvapení, o kterém nebyla předem informována*“ (Hradečný 2000: 135).

---

³⁴ Jak podotýká Arikan, do roku 1980 v rámci asociační dohody nebyla nedostatečná ochrana lidských práv a demokracie předmětem zájmu EU (Arikan 2006: 125).

³⁵ Tranzice byla ovlivněna elitami a do nové ústavy byly prosazeny silné pravomoci prezidenta a prezidentské rady. Prezidentem se stal vůdce předchozí junty generál Kenan Evren a prezidentskou radou se stala Národní bezpečnostní rada (Hradečný 2000: 133).

³⁶ Řecko přístupová jednání započalo Athénskými dohodami 28. května 1987 a členem EHS se stalo roku 1981.

Severokyperskou tureckou republiku Turecko uznalo jako samostatný stát. „Rada bezpečnosti OSN vydala v listopadu rezoluci 541, která deklarovala, že vyhlášení TRNC je legálně neplatné a vyzývala všechny státy, aby neuznaly žádný jiný kyperský stát kromě Kyperské republiky“ (Hakki 2007: 410). Všechny státy následně vyhlášení nového státu odsoudily jako nezákonný akt. Na nátlak mezinárodního prostředí byly otevřeny nové rozhovory mezi komunitami. Generální tajemník OSN Javier Pérez de Cuéllar v lednu 1985 předložil návrh, jehož představa byla, že se Kypr stane federálním bizonálním státem a ve správě státu budou mít komunity rovnoprávné postavení. Tento projekt byl velkou šancí na zlepšení stavu Kypru, nicméně obě komunity se nebyly schopné shodnout (Carment, James a Taydas 2006: 193).

3.1.3 Turecká přihláška na plnohodnotné členství z roku 1987

Dne 14. dubna 1987 Turecká republika podala oficiální žádost o vstup do Společenství na základě článku 237 Smlouvy o EHS, článku 98 Smlouvy o ESUO a článku 205 Smlouvy o Euratomu. Dne 27. dubna téhož roku Rada tuto žádost vzala na vědomí a požádala Komisi o stanovisko vyžadované smlouvami (Centre Virtuel de la Connaissance de l'Europe. 1989).

Evropská komise ve své zprávě tureckou žádost o zahájení přístupových jednání zamítla kvůli nedostatečnému ekonomickému rozvoji a nedostatečné ochraně lidských práv s tím, že Turecko bude postupovat na bázi asociační smlouvy. Přesto zpráva pozitivně hodnotila ekonomické úspěchy země a přijetí nové ústavy, která obsahovala demokratické reformy a Turecko se tak opět přiblížilo parlamentní demokracii. Vzhledem ke kyperské otázce EK vyjádřila své znepokojení se stávající situací a zdůraznila zájem o jednotu, nezávislost, svrchovanost a územní celistvost Kypru, v souladu s příslušnými rezoluce OSN. Podle zprávy EK má vztah Turecka s EU silný strategický význam a Evropská komise zdůrazňuje důležitost obnovení procesu, který povede k plnohodnotnému jednání v roce 2007 pod záštitou OSN o komplexní řešení kyperské otázky (Centre Virtuel de la Connaissance de l'Europe. 1989).

Zde je vidět, že už na začátku vzájemných vztahů mezi Tureckem a Společenstvím se kyperská otázka projevila jako problém pro další postup Turecka ve vyjednávání. Vztah Turecka a Řecka se komplikuje, jak podotýká Hradečný: „*Turecko se cítilo poškozeno tím, že Athény prosadily do oficiálního dokumentu Evropských společenství klauzuli, že kyperská otázka se dotýká vztahů mezi Evropským společenstvím a Tureckem*“ (Hradečný 2000: 145).

3.1.4 Kyperská žádost o členství v ES, vliv Řecka na tureckou snahu o vstup do ES a návrat tureckého strategického významu

Kyperská republika podala žádost o členství v ES v roce 1990, Turecko reagovalo tak, že sblíží TRNC ještě více s pevninským Tureckem než doposud (Ulusoy, Verney 2005: 115–116). Zde se začíná formovat vliv EU jako instituce, která může přispět ke spolupráci mezi státy. Kypr jako kandidující stát sleduje svůj zájem v podobě členství a tudíž by měl spolupracovat pro dosažení svého cíle.

V roce 1991 dochází k celkovému obratu v turecké zahraniční politice, jelikož v této době dochází ke klíčovým zvrátům v oblasti Blízkého východu.³⁷ Tím se Turecko opět stává aktérem se strategickým významem při řešení konfliktů v regionu³⁸. Nově zvolený prezident Turgut Özal provedl mnoho demokratických reforem³⁹. Na Lisabonském summitu v červnu 1992 se představitelé shodli, že spolupráce s Tureckem má zásadní význam. Asociační rada sice nerozhodla o platnosti finanční podpory pro Turecko, ale jednoznačně prosazovala jednání s Tureckem, bez ohledu na pokrok v kyperské otázce. Vývoj turecké politiky zásadně změnila smrt Turguta Özala v roce 1993, který vedl zemi k demokratizaci

---

³⁷ V srpnu 1990 přepadl Irák Kuvajt a došlo k osvobození této země díky OSN a USA.

³⁸ Turecko se stalo členem světové koalice proti Saddámu Husajnovi a poskytlo spojencům své území (Hradečný 2000: 149).

³⁹ Zrušil nařízení o zákazu používání jazyka státu, s kterým Turecko neudrzuje diplomatické styky, což znamenalo především vstřícný postup vůči kurdské menšině. Nicméně tyto snahy o reformy výrazně poškodil zákon z roku 1991, který postihoval i pouhou diskuzi o nevhodných tématech jako např. kurdská otázka (Hradečný 2000: 148–149).

a modernizaci⁴⁰. V červenci 1995 došlo k ústavním změnám, které posílily demokratické principy v zemi. Největším úspěchem byl pro Turecko v této době podpis dohody o celní unii mezi Tureckem a EU z 6. března 1995, která vstoupila v platnost 1. ledna 1996. Nicméně Řecko v tomto momentě využilo svou politickou převahu nad Tureckem a dožadovalo se zahájení přístupových jednání s Kyprem. EU dala Řecku za souhlas s touto dohodou příslib, že po dokončení revize Maastrichtské smlouvy začnou vyjednávání o členství Kyperské republiky do EU (Hradečný 2000: 156–158).

Co se týče Kypru, k žádnému zlepšení nedošlo, přestože se angažovali jako OSN tak USA. Proběhl zde návrh generálního tajemníka OSN Butruse Gháliho *Set of Ideas* – kompromis na základě vytvoření bikomunální a bizonální federace, který dopadl jako návrhy předchozí. (Hakki 2007: 258).

Evropská komise v posudku z roku 1993 prohlásila, že členství Kypru je možné, ale mělo by zahrnovat vyřešení kyperské otázky s tím, že pokud nebude vyřešena, žádost Kypru bude přezkoumána v roce 1995. Severokyperský parlament v reakci na to odstoupil od svého dosavadního návrhu na federativní uspořádání a další mezikomunitní rozhovory podmínil zrušením embarga, které EU uvalila na severní Kypr (Hradečný 2000: 160–162).⁴¹

Vztahy Turecka a Kypru se opět radikálně zhoršily v roce 1997, kdy vláda Kypru zakoupila v Rusku několik raketových systémů S-300. Turecko prohlásilo, že instalaci nedopustí. Situace vypadala jako začátek nové krize. EU dala Kypru důrazně najevo, že je proti instalaci. Kypr se zachoval smířlivě a k instalaci raket nedošlo (Athanasopulos 2001: 9). Mezi kyperskými komunitami došlo v témže roce z iniciativy USA a za pomoci generálního tajemníka OSN Kofiho Annana k obnově rozhovorů mezi

---

⁴⁰S nástupem Süleymana Demirela v zemi začíná sílit extremismus, především v podobě Strany blahobytu (zasazovala se o zavedení islámského práva) Necmettina Erbakana, který se v roce 1995 stane prvním fundamentalistickým islámským premiérem v historii Turecké republiky (Hradečný 2000: 158-159).

⁴¹ V této době část severokyperských Turků odešla a naopak se zde usídlilo mnoho Turků z Turecka. Tureckokyperské zdroje hovoří o 30 000 kolonistech, řeckokyperské uvádějí více než 100 000. Kyperská republika to chápala jako cílený pokus o změnu struktury obyvatelstva a zhoršení stavu kyperské otázky a žádala jejich odchod (Hradečný 2000: 160-162).

Kleridisem a Denктаšem, jediným výsledkem však byla humanitární dohoda, že poskytnou informace o nezvěstných osobách a uskuteční výměnu jejich ostatků.

3.1.5 Summity v Lucemburku, Helsinkách a Kodani v letech 1997 – 2002

V prosinci 1997 proběhl summit EU v Lucemburku, na němž bylo rozhodnuto, že Turecko se nezařadí mezi země, s nimiž budou zahájeny vstupní rozhovory. V reakci na to, se Turecko cítilo diskriminované postupem evropských institucí a přerušilo dialog s EU. Období po Lucemburském summitu je obdobím silného ochlazení vztahů mezi Tureckem a EU. K tomu přispíval i fakt, že na tomto summitu došlo k uznání Kypru jako kandidátské země (tedy dříve než Turecka) a to ostrova jako celku, tedy i s TRNC, což bylo samozřejmě obrovskou ranou pro Turecko⁴² (European Parliament 2016). Zároveň s tím, se EU připravila o možnost uplatňovat svůj vliv Kypr v rámci řešení kyperského sporu.

K zásadnímu obratu dochází na summitu EU v Helsinkách 10. prosince 1999, při kterém EU rozhodla udělit Turecku status kandidátské země. EU zdůrazňovala důležitost vyřešení kyperské otázky pro zlepšení vztahů Turecka s EU s cílem donutit jej k řešení. Následně (v dubnu 2001) bylo schváleno přístupové partnerství mezi EU a Tureckem (Arikan 2006: 224). V této době Ankara začíná připravovat program na harmonizaci tureckého právního systému s právním rámcem Evropské unie. Výsledkem byl Turecký národní program. Již v září turecký parlament schválil více než třicet dodatků k ústavě a o rok později schválil i balík

---

⁴² Dne 27. ledna 1997 prezident Denktash a prezident Demirel vydaly společné prohlášení o postupné integraci Severního Kypru k Turecku, čímž dali najevo svůj názor na započetí přístupových jednání s Kyprem s dodatkem, že každý krok řeckokyperské vlády k EU bude znamenat přiblížení TRNC k Turecku. V červenci Turecko a severní Kypr podepsaly dohodu o přidružení, díky níž má dojít k dosažení hospodářské a finanční integrace a částečné integrace v otázkách bezpečnosti, obrany a zahraniční politiky. Komise je toho názoru, že opatření přijatá Tureckem jsou neslučitelné s mezinárodním právem, jak vyplývá z příslušných rezolucí OSN, ke kterým se Evropská unie plně zavázala (Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs 2016 b).

reforem, což znamenalo zákaz trestu smrti a zvýšení ochrany kurdské menšiny (Canbolat 2004: 159).

Hlavním výsledkem Kodaňského summitu, který se uskutečnil v roce 2002, bylo usnesení EU, že v roce 2004 rozhodne, kdy zahájí přístupová jednání s Tureckem. Rok po konání summitu učinila turecká vláda další reformy. Omezila moc armády a upravila trestní zákoník, podle návrhů EU. Po kladně hodnotící závěrečné zprávě rozhodla ER o zahájení vstupních rozhovorů 3. října 2005, pokud Turecko uzná Kyperskou republiku a aplikuje šest právních nařízení. Podle hodnotících zpráv Komise však Turecko činilo jen malé pokroky, problém Kypru se v řešení neposunul dále a vztah Turecka s EU začínal být opět problematický, hlavně kvůli rozdílným názorům členských států na jeho vstup do Evropské unie (Turecko informace 2016).

3.1.6 Annanův plán – hlavní body a postoj kyperských komunit

Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, v roce 1990 zažádala Kyperská republika o členství v EU. Postoj EU byl k přístupu skeptický bez předchozího sjednocení. V Turecku a TRNC proběhly dvě zásadní vnitropolitické změny, které akcelerovaly jednání o řešení kyperské otázky. V roce 2002 vyhrála volby proevropsky orientovaná AKP, která chtěla zemi přiblížit co nejvíce Západu a vstup do EU prezentovala jako svou hlavní prioritu. V roce 2003 učinil prezident Erdoğan s ministrem zahraničních věcí prohlášení, že vyřešení kyperské otázky bude nezbytné. Snaha Turecka je v této době spojena s jeho úsilím o otevření vlastních přístupových jednání (Hoffmeister 2006: 162). V přístupu ke kyperské otázce v rámci jednání s EU proto zastávala kompromisnější charakter při vyjednávání. Na severu Kypru docházelo v letech 2002 až 2003 k masovým protestům proti prezidentu TRNC Raufu Denктаşovi, při kterých povstalci volali po sjednocení na bázi federace. V roce 2003 v TRNC proběhly parlamentní volby a vítězem se stala Turecká republikánská strana Mehmeta Ali Talata, která se vyjadřovala pro sjednocení. Tyto změny politického prostředí předkládaly slibné podmínky pro řešení a přijetí Annanova plánu. V únoru

2003 byl v řecké části zvolen prezidentem Tassos Papadopoulos⁴³ (Rooksby 2012: 93).

Další snahy OSN v řešení tohoto sporu, za podpory Evropské unie, nastávají po nástupu nového generálního tajemníka, kterým se v lednu 1997 stal Kofi Annan. Jeho snahu narušovalo napětí mezi Tureckem a EU, jehož příčinou byl především summit ER v Lucemburku. K obratu ve vývoji vyjednávání o řešení rozděleného Kypru došlo v roce 2001 se zahájením negociací mezi představiteli kyperských menšin⁴⁴. Tato jednání vrcholila v New Yorku. Zde byl oficiálně předložen tzv. Plán pro komplexní urovnání kyperského problému, pojmenovaný podle generálního tajemníka, tedy Annanův plán (Hoffmeister 2006: 163). Finální podobu získal po řadě úprav 31. března 2004 ve Švýcarsku (s označením Annanův plán V). Annanův plán byl rozsáhlým návrhem na konečné vyřešení rozděleného ostrova s cílem sjednotit ostrov ještě před jeho vstupem do EU (Hoffmeister 2006: 180). Následující část práce představí hlavní body tohoto plánu.

Annanův plán počítá se vstupem Kypru do EU, stanovuje poměry ve státě a přiznává platnost smluv mezi Kyprem, Tureckem a VB z doby vzniku samostatného státu. Plán představuje uspořádání na celostátní úrovni i na úrovni obou zemí. Spojená kyperská republika bude tedy fungovat na principu federativního/konfederativního uspořádání státu (podle vzoru Švýcarska), jejímiž složkami budou konstituční země řeckokyperský stát a tureckokyperský stát, které budou mít rovnocenné pravomoci. Plán také stanovuje, že Kypr je členem OSN a má jedinou právní subjektivitu a suverenitu (Hellenic Resource Network 2004).

Nesmí docházet k žádné diskriminaci na základě pohlaví, etnické či náboženské identity, nebo volebního práva řeckokyperských či tureckokyperských občanů. Práva náboženských menšin (arménská, latinská, maronitská) vycházejí z mezinárodních norem. Legislativním orgánem má být dvoukomorový federální parlament. Exekutivu má tvořit

---

⁴³ Tassos Papadopoulos byl v minulosti členem EOKY.

⁴⁴ Pod záštitou mediátora, zvláštního zástupce generálního tajemníka OSN, Alvarem de Sota (Pericleous 2009: 221).

šestičlenné prezidentské kolegium. Kolegium zvolí mezi sebou dva zástupce (jednoho kyperského Řeka a jedno kyperského Turka) na pozice prezidenta a viceprezidenta, kteří se po dvaceti měsících vystřídají. Plán předpokládá existenci nezávislých institucí jako Centrální banky, Úřadu státního zastupitelství a Úřadu pro kontrolu státních výdajů. Dále plán počítá s přechodnými institucemi a jejich fungováním pro dobu před plnou aplikací plánu. Vrcholným orgánem soudnictví má být Nejvyšší soud, v němž je stejný počet soudců obou komunit a tři soudci by byli jiného občanství než kyperského. Federální vláda by byla složena z tří kyperských Řeků a tří kyperských Turků (Hellenic Resource Network 2004). Následující tabulky podle autorů Sözena a Özersaye shrnují hlavní body Annanova plánu a představují rozdílné postoje kyperských Turků a kyperských Řeků.

Tabulka č. 1: Jednotlivé aspekty Annanova plánu

Jednotlivé aspekty	Annanův plán
Politický systém	Bi-zonální struktura států kyperských Řeků a kyperských Turků (hybridní struktura s prvky federace a konfederace).
Federální moc	Slabá centrální moc.
(Konstituční) Státní moc	Silné a rozsáhlé pravomoci v určitých oblastech (vzdělávání, náboženství).
Suverenita	Jednotná sdílená suverenita, zákaz <i>taksim</i> a <i>enosisu</i> .
Politická reprezentace	Rotační princip prezidentské funkce, poměr zastoupení komunit v horní komoře 50:50. Obsazení dolní komory, rady ministrů a ve federálních institucích podle poměru národnostního složení.
Garační mocnosti	Garační smlouva z roku 1960 zůstane v platnosti.
Tři svobody	
Svoboda pohybu	Žádná omezení.
Svoboda usazování	Omezení repektující bi-zonální charakter státu.
Svoboda vlastnictví	Omezení repektující bi-zonální charakter státu.
Územní úpravy	Poměr území 72:28.
Vojenská přítomnost	Časový harmonogram stažení zahraničních vojáků, tak aby počet tureckých vojáků klesl na 650 a řeckých na 950, jak udávala smlouva o spojení z roku 1960. Dále samostatná policie pro oba státy a zároveň pro federální stát.
Odsunutí lidé a majetek	Část vysídlených osob bude přesunuta podle teritoriálního uspořádání a zbytek bude navrácen původní majetek nebo budou finančně kompenzováni.
Osadníci / Imigranti	45000 tureckých osadníků (vybraných podle určitých kritérií jako například manželství) zůstane na ostrově a zbytek může požádat o přesídlení na pevninské Turecko. Stejný systém pro kyperské Řeky.
Vstup do EU	Členství v EU po vyřešení.

Zdroj: Sözen, Özersay 2007: 126–129.

Tabulka č. 2: Postoj kyperských komunit k Annanovu plánu

Jednotlivé aspekty	Postoj kyperských Řeků	Postoj kyperských Turků
<i>Politický systém</i>	Jako politický systém preferují unitární stát, popřípadě nabízí federaci s určitou autonomií kyperských Turků. Možný souhlas s bi-komunální a bi-zonální federací, ale bez rovnocenného postavení kyperských Turků.	Prefereují uspořádání na dva suverénní státy nebo bi-komunální a bi-zonální konfederaci dvou suverénních států.
<i>Federální moc</i>	Silný federální (centrální) systém.	Velmi slabý konfederální/federální (centrální) systém.
<i>Státní moc</i>	Navrhují velmi slabé a omezené pravomoci celků federace.	Státy by měly mít silné a rozsáhlé pravomoci.
<i>Suverenita</i>	Jednotná suverenita pro celý ostrov (tedy pro obě komunity).	Suverenitu by měly mít obě komunity.
<i>Státní reprezentace</i>	Prezidentem by měl být kyperský Řek, možný je post viceprezidenta pro kyperské Turky, ale bez rotačního principu. Poměr kyperských Řeků a Turků v radě ministrů, federálním zákonodárném orgánu a institucích dle národnostního složení by měl být 80:20.	U prezidentské funkce by měl fungovat princip rotace. Poměr zastoupení obou komunit ve federálních nebo konfederálních institucích by měl být 50:50.
<i>Garanční mocnosti</i>	Garanční mocnosti by neměly být žádné a Turecko by nemělo mít právo k unilaterální intervenci.	Preferují návrat ke garanční smlouvě z roku 1960 beze změny a Turecko by mělo mít právo k unilaterální intervenci.
<i>Tři svobody</i>		
<i>Svoboda pohybu</i>	Absolutní svoboda.	Svoboda s velmi malým omezením (například pro bývalé členy EOKY).
<i>Svoboda usazování se</i>	Absolutní svoboda.	Svoboda s omezením.
<i>Svoboda nabývání majetku</i>	Absolutní svoboda.	Svoboda se silným omezením.
<i>Územní úpravy</i>	Stát kyperských Řeků by měl být tvořen 80% rozlohy ostrova, možné snížení na 75%.	Pro stát kyperských Turků požadují minimálně 29% rozlohy ostrova.
<i>Vojenská přítomnost</i>	Demilitarizace ostrova.	Požadují ponechat Turecká vojska na ostrově.
<i>Odsunutí lidé a majetek</i>	Občané, kteří byli přesunuti mají právo na návrat a svůj majetek.	Pro osoby, které byly přesunuty navrhuji kompenzaci s cílem udržení bizonálního uspořádání.
<i>Osadníci / Imigranti</i>	Turečtí osadníci by se měli navrátit do Turecka.	Turečtí osadníci by měli zůstat na Kypru.
<i>Členství v EU</i>	Vstup do EU důrazně podporují.	Pouze po finálním vyřešení a referendu o vstupu v obou částech.

Zdroj: Sözen, Özersay 2007: 126–129.

Řecká část obyvatelstva byla od představení plánu pod tlakem představitelů politických stran stejně jako prezidenta. Prezident Tassos Papadopoulos se ve svém projevu vyjádřil následovně: „*Vyzývám vás k zamítnutí Annanova plánu. Vyzývám vás k vyslovení hlasitého ne 24. dubna. Vyzývám vás, bránit svou důstojnost, svou historii a to, co je správné. Apeluji na vás, abyste bránili Kyperskou republiku, a řekli ne jejímu zničení*“ (Kadritzke 2004). Nutno podotknout, že Kypr, jako racionálně-egoisticky jednající stát sledoval svůj zájem a jelikož v této době EU nepožadovala sjednocení pro jeho vstup, nemusel Kypr ustoupit ze svých požadavků. Turecký premiér Recep Tayyip Erdoğan naopak vyzval tureckokyperské obyvatelstvo schválit mírový plán. Erdoğan byl ujištěn Evropskou unií o zárukách o volném pohybu a omezení počtu kyperských Řeků pro usazení na severu (Pascale 2004). Zde je vidět že i Turecko sleduje své zájmy a jelikož v této době již byl Turecku udělen status kandidátské země, mělo Turecko snahu o spolupráci a proto Annanův plán podporovalo.

Od referenda se EU snažila zlepšit politickou a ekonomickou situaci v TRNC, a proto se zasazovala o odstranění obchodních embarg a zlepšení obchodu mezi TRNC a EU, aby turecká část Kypru měla stále zájem o sjednocení (Rooksby 2012: 95). V Annanově plánu můžeme vidět zvýhodnění kyperských Turků vzhledem k jejich počtu a navrhovanému zastoupení. Plán byl orientován směrem k bizonálnímu uspořádání a vytvářel zásadní oddělení komunit, které měly výrazné samostatné pravomoci. Dále plán neobsahoval ustanovení o bezpečnosti kyperských Řeků a navíc turecká vojska mohla zůstat ještě po přijetí plánu (Chadjipadelis, Andreadis 2007: 4).

O tom, zda Annanův plán přijmout, hlasovaly obě komunity v samostatných referendech, která se konala 24. dubna 2004, tedy před dalším rozšiřováním EU. Díky tomu by mohl vstoupit do EU Kypr jako sjednocený stát. OSN a EU vkládaly do plánu velké naděje. Jak řekl tehdejší komisař EU pro rozšíření Günter Verheugen, jenž se o sjednocení Kypru zasazoval: „*Nikdy předtím jsme nebyli tak blízko k řešení, od cíle nás dělí*

jen kousek“ (Spiteri 2004). Plán byl zamítnut kyperskými Řeky, a to 76 %. Naopak 65 % kyperských Turků hlasovalo pro (Rooksby 2012: 94).

3.1.7 Vliv EU na řešení kyperské otázky v letech 1974 – 2004

V době, kdy vznikl kyperský konflikt, Evropská unie neměla tolik možností jak konflikty řešit. Protože Společná zahraniční bezpečnostní politika vznikla až v 90. letech. Díky ní EU získala možnost použít civilní či vojenské nástroje pro řešení konfliktů. Do roku 1992 spadalo řešení konfliktů pod Evropskou politickou spolupráci (EPS) (Smith 1998: 67).

Situace se mění v roce 1990, kdy Kypr podal žádost o členství, a následně v roce 1993, kdy Komise rozhodla, že Kypr naplňuje podmínky pro započítání přístupových jednání. Díky tomu se EU zapojuje jako instituce z předpokladu neoliberálního institucionalismu. EU je v tomto případě specifickou institucí, jelikož sledovaný zisk států v podobě benefitů vycházejících z členství podmiňuje jejich přijetím. Díky tomu může nastavit podmínky pro přijetí a tím se pro státy stane kooperace důležitá. V tento moment začíná působit katalytický efekt EU na Kypr, se kterým se pojí mechanismus podmíněnosti, tedy že kandidující stát musí splnit podmínky EU pro dosažení členství.

EU uvedla, že integrace má zahrnovat mírové vyřešení konfliktu s podporou OSN a za předpokladu, že by k vyřešení nedošlo, vyhrazuje si právo žádost přezkoumat v roce 1995 (European Commission 1993). V roce 1994 uvalila EU embargo na vývoz citrusových plodů z TRNC, což lze považovat za ekonomický nástroj EU, ale k řešení konfliktu nepřispěl (Hradečný 2000: 162).

To, že má integrace nejsilnější vliv na řešení konfliktů při probíhajících jednáních, se ukázalo i v případě Kypru. EU na začátku spojila vstup Kypru do EU s řešením konfliktu. V této době probíhají snahy o řešení kyperské otázky ze strany OSN, pod plnou podporou EU. Pod záštitou OSN vznikl Annanův plán, který měl ostrov sjednotit. Průběhu dialogu o tomto plánu dále napomáhal katalytický efekt a mechanismus podmíněnosti. V momentě, kdy však EU na summitu v Lucemburku v roce

1997 rozhodla, že Kypr bude patřit mezi státy, které přistoupí do EU v roce 2004, katalytický efekt a mechanismus podmíněnosti ztratil na síle. Zároveň se rapidně zhoršily vztahy Turecka s EU. Což vedlo k tomu, že klesla snaha kyperských Řeků o řešení a nebyli nuceni ustoupit ze svých požadavků. Následně proto Annanův plán odmítli (Diez, Stetter a Albert 2006: 576). Na tomto případě můžeme sledovat negativní dopad integrace, jelikož umožnila aktérům pokračovat v konfliktním stavu.

V řecké části Kypru nezískala integrace tak silnou podporu jako v TRNC, kde společnost o integraci zájem měla (především z ekonomických důvodů), což bylo důvodem masových demonstrací proti Raufu Denktasovi a následnému zvolení proevropsky orientované vlády (Diez, Stetter a Albert 2006: 576).

EU podporuje OSN, která se angažuje v řešení kyperského konfliktu. OSN nasadila na Kypr mírovou misi jednotek UNFICYP již v roce 1964 po ústavní krizi, která vznikla po roce 1960, kdy byla přijata ústava samostatného Kyperského státu. Za deset let po turecké invazi se však musely jednotky na ostrov vrátit a od té doby je těmto jednotkám pobyt na Kypru stále prodlužován až do současnosti. OSN tímto způsobem udržuje na Kypru pořádek a angažuje se při řešení kyperské otázky. Neustále podporuje a zastřešuje vyjednávání, ke kterým došlo po rozdělení ostrova v roce 1974 až do současnosti. Generální tajemníci od této doby vypracovali několik plánů, na řešení situace, ale žádný nebyl uskutečněn. Udržuje stav ostrova jako nekonfliktní (Mirbagheri 1998: 78–81).

3.2 Období v letech 2005 – 2016

3.2.1 Dodatkový protokol

Přestože byl plán zamítnut a Kypr zůstal nesjednocený, vstoupil v roce 2004 do EU. Jak zmiňuje Verney a Ulusoy, kyperská otázka sehrála klíčovou roli pro Tureckou snahu o vstup do EU v situaci po roce 2004 (Ulusoy, Verney 2013: 121). Zde vzniká situace, kdy Turecko neuznává

jeden z členských států a dokonce jej ilegálně okupuje. Z tohoto důvodu nebylo pro EU možné pokračovat ve vyjednávání o tureckém vstupu do Unie. Evropská unie rozhodla, že Turecko musí minimálně podepsat dodatkový protokol o rozšíření celní unii mezi Tureckem a všemi nově přistoupivšími státy včetně Kypru, což de facto znamenalo jeho uznání. EU tedy jako instituce v neoliberálním institucionalismu nastavila podmínky, tak aby Turecko spolupracovalo ne řešení kyperského sporu s vidinou dosažení členství. Turecko dokument podepsalo 29. července 2005, ale připojilo k němu jednostrannou deklaraci, která jasně říká, že podpis tohoto protokolu se nerovná žádné formě uznání Kyperské republiky. Zároveň Turecko v tomto dokumentu deklarovalo svůj zájem o urovnání kyperské otázky a podporu snah OSN o komplexní řešení a vytvoření bi-zonálního státu. Turecko nadále považuje řeckokyperské orgány za orgány, které mají moc nad jižní částí ostrova, nikoli na nad TRNC. Tento protokol nemění pravomoci Turecka deklarované v ústavě z roku 1960. Vztah Turecka s TRNC zůstává stejný, ale zároveň je Turecko připraveno navázat vztahy se státem, který vznikne vyřešením kyperské otázky, uspokojivým způsobem pro obě strany (Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs 2016 a).

EU reagovala na prohlášení Turecka o Kypru v době podepsání dodatkového protokolu k ankarské dohodě (21 září 2005) s tím, že uznává podpis dodatkového protokolu a zároveň lituje, že Turecko učinilo prohlášení o Kypru právě v této době. Evropské společenství deklarovalo, že tento akt Turecka je jednostranný a nemá žádné právní účinky. Zároveň EU očekává plné nediskriminační provádění dodatkového protokolu (odstranění všech překážek volného pohybu zboží) stejně jako pro všechny členské státy.⁴⁵ Přístupová jednání jsou závislá na implementaci smluvních závazků a jejich neprovedení v plném rozsahu bude mít vliv na posun při jednáních. Dále zdůraznila, že uznání všech členských států – tedy i Kyperské republiky je nezbytnou součástí procesu přistoupení, a přikládá význam normalizaci vzájemných vztahů Turecka se všemi členskými státy

---

⁴⁵Prohlášení zdůraznilo, že Kyperská republika je od roku 2004 členem EU a pouze ona je subjektem mezinárodního práva.

EU (Press and Information Office 2016). Nicméně vláda AKP, pro níž byl vstup do EU hlavním cílem, provedla dostatek reforem a díky tomu se představitelé jednomyslně shodli, že přístupová jednání započnou v říjnu 2005 (The Economist 2010).

3.2.2 Kyperská otázka při zahájení negociací s Tureckem v roce 2005

V roce 2005 začínají přístupová jednání Turecka s EU, která byla rozdělena do 35 kapitol. V červnu 2006 byla provizorně uzavřena kapitola číslo 25 – Věda a výzkum (European Commission 2006: 4). Již při uzavírání této kapitoly se projevil vliv kyperské otázky a špatných turecko-kyperských vztahů, protože Kypr blokoval⁴⁶ uzavření do poslední možné chvíle a odkazoval se na neplnění dodatkového protokolu k Ankarské dohodě Tureckem (Štěrba 2006: 6). Zde se ukazuje negativní vliv kyperského konfliktu na Turecko tak, že Kypr, jako člen EU může vetovat rozhodnutí o přístupových kapitolách.

Ve zprávě EK o pokroku vydané v listopadu 2006 komise konstatovala, že Turecko plně neimplementovalo dodatkový protokol k Ankarské dohodě (který byl zásadní pro zahájení přístupových jednání) tedy že nadále neumožnilo přístup kyperským lodím a letadlům, což znemožňuje volný pohyb zboží mezi EU a Tureckem. Turecko tedy porušuje dohodu o celní unii. Zároveň Komise podotýká, že Turecko neučinilo žádné podstatné kroky pro normalizaci vztahů s Kyperskou republikou. Dále zpráva kritizovala názor Turecka, že k plnému provedení dodatkového protokolu musí skončit embargo vůči TRNC, jelikož podpis dodatkového protokolu je právní závazek, a jsou tedy zavázáni ho plnit (European Commission 2006: 24).

3.2.3 Neplnění závazků Tureckem a vývoj vyjednávání do roku 2013

---

⁴⁶ Uzavření kapitoly vyžaduje jednomyslný souhlas všech členských států.

Následně EK doporučila pokračovat v přístupových jednáních, ale zdůraznila, že Turecko neplní své závazky. Zároveň doporučila zastavení jednání o kapitolách, které souvisí se vztahy Turecka a Kypru, tedy volný pohyb zboží, svoboda poskytování služeb, finanční služby, zemědělství a rozvoj venkova, rybolov, doprava, celní unie a vnější vztahy, do doby než Turecko splní své závazky. Jednání o ostatních kapitolách můžou pokračovat, ale EK navrhuje, aby nebyla uzavřena, dokud Turecko nesplní své závazky. Doporučení schválila i Evropská rada. Návrh komise následně stvrdila Evropská rada v prosinci 2006 (European Commission 2007: 5) tato situace znamenala zastavení přístupových jednání o důležitých částech přístupového procesu. Zde se Kyperská otázka naplno představila jako zásadní překážka pro turecké integrační snahy a ukázala se závislost Turecka na jejím vyřešení. Zároveň se zde ukazuje vliv EU, která mechanismem podmíněnosti sleduje spolupráci Turecka na řešení tohoto konfliktu.

V roce 2007 se v Turecku uskutečnily volby a znovu vyhrála AKP, která nadále prohlašovala vstup do EU za svou prioritu. V tomto roce byly otevřeny kapitoly o podnikání a průmyslu, o statistice a financích, o zdraví a ochraně spotřebitele a o transevropských sítích (European Commission 2007: 5). V roce 2007 EK ve zprávě o pokroku konstatovala, že „*Turecko od rozhodnutí Rady v prosinci 2006 neučinilo žádný pokrok vedoucí k plné implementaci dodatkového protokolu k Ankarské dohodě*“ (European Commission 2007: 25), vzhledem ke Kypru dále zpráva říká, že Turecko „*neudělalo žádný pokrok v normalizaci bilaterálních vztahů s Kyperskou republikou*“ (European Commission 2007: 25) a „*nadále uplatňuje veto vůči kyperskému členství v některých mezinárodních organizacích*“ (European Commission 2007: 25). Tento fakt zmiňují všechny následující zprávy až do současnosti (European Commission 2005: 40, European Commission 2006: 24, European Commission 2007: 24, European Commission 2008: 28, European Commission 2009: 32, European Commission 2010: 36, European Commission 2011: 43, European Commission 2012: 35, European Commission 2013: 17, European Commission 2014: 19, European Commission 2015: 26). Turecko nadále

prohlašovalo, že otevře své přístavy a lodě, po odstranění embarga na TRNC.

V roce 2008 Turecko otevřelo v rámci vyjednávání kapitoly o právu duševního vlastnictví a o právu obchodních společností (European Commission 2008: 5). V roce 2008 začínají na Kypru vyjednávat nově zvolený řeckokyperský prezident Christofias a tureckokyperský prezident Mehmet Ali Talat. V době Annanova plánu byl Christofias proti tomuto plánu, naopak Talat jej důrazně prosazoval. Již v tomto roce při přípravě na společná vyjednávání vytvořili pracovní skupiny, které se zabývaly otázkami jako rozdělení moci a území mezi komunity, či záležitosti EU. Představitelé se shodli na jednotné národní suverenitě pro budoucí stát a následně v říjnu jednání započala. Opět se projeví odlišné názory. Talat prosazoval řešení podobné Annanově plánu, Christofias tyto návrhy odmítal. Vyjednávání pokračovala, ale už v roce 2010 bylo znatelné, že k vyřešení problému při těchto vyjednávání není možné dojít. V roce 2010 vystřídal Talata na postu prezidenta TRNC Derviş Eroğlu. Eroğlu prosazoval větší autonomii pro oba státní celky. Turecko projevilo plnou podporu sjednocení na bázi bi-zonální, bi-komunální uspořádání, nicméně i při těchto vyjednáváních se projevila názorová rozdílnost těchto prezidentů (Morelli 2011: 3–9).

V roce 2009 Turecko usiluje o otevření šesti nových přístupových kapitol. Turecký ministr pro evropské záležitosti Egemen Bağış předložil strategii pro zrychlení přístupových jednání, včetně reformy pro harmonizaci právního systému s právním rámcem EU, plnění kritérií pro postup ve vyjednávání a důsledné komunikace s EU⁴⁷ (Euractiv 2009).

Výbor Evropského parlamentu pro zahraniční věci vydal 23. listopadu rezoluci ke strategii Evropské komise pro rozšíření EU o země západního Balkánu, Islandu a Turecka, která doporučuje Turecku implementovat reformu soudnictví, která zlepší fungování Tureckého státu.

---

⁴⁷ Turecko chtělo prvotně otevřít kapitolu o životním prostředí a následně kapitoly jako bezpečnost potravin, veterinární a fytosanitární politika, veřejné zakázky, hospodářská soutěž, sociální politika a zaměstnanost, soudnictví a základní práva a spravedlnost, svoboda a bezpečnost (Euractiv 2009).

Zároveň proběhla kritika, že se země nedostatečně posunula v oblasti svobody náboženství a svobody vyjadřování. Bylo vyzvednuto turecké rozhodnutí pro účast na výstavbě plynovodu Nabucco, snaha o otevření kapitoly o energetice a diplomatické snahy o normalizaci vztahů s Arménií (Euractiv 2009). V roce 2009 otevřelo Turecko kapitoly o volném pohybu kapitálu, o zdanění a o informovanosti společnosti a médiích (European Commission 2009: 5).

Evropská komise ve své zprávě kladně hodnotila podporu, kterou Turecko vyjádřilo pro jednání kyperských představitelů (European Commission 2010: 36). V roce 2010 je kyperská otázka nadále zásadní překážkou pro Turecko na cestě do EU. EU nadále blokuje osm kapitol, jako například kapitola o vnějších vztazích a energie. V roce 2010 byly otevřeny kapitoly o životním prostředí a klimatických změnách, o potravinové bezpečnosti a o veterinární a fytosanitární politice (European Commission 2010: 5).

Hlavní turecký vyjednaváč v evropských záležitostech Egemen Bağışev tvrdí, že proces je důležitější než výsledek, protože provádění reforem je v jejich vlastním zájmu. Nicméně stále se vrací otázka, jak k reformám Turecko donutit, pokud stále nemají vidinu jasného členství. *„Proč by například podnikatelé měli chtít otevřít turecké trhy pro zadávání veřejných zakázek s větší konkurencí ze strany evropských firem, pokud si nejsou jisti, že jednoho dne budou odměněni členstvím?“* (The Economist 2010). Dále Bağışev naznačil, že *„každým dnem, který uplyne, Evropa potřebuje Turecko více a Turecko potřebuje Evropu méně“* (The Economist 2010). Ve stejném duchu Davutoğlu tvrdí, že vizionářský pohled na zahraniční politiku dělá Turecko stále cennější pro EU. Turecký vliv opravdu rychle roste v mnoha ohledech, jak v ekonomické sféře, tak ve vojenské a diplomatické. Nicméně každá kandidátská země je povinna přijmout všechny unijní *acquis* (The Economist 2010).

Od otevření kapitol v roce 2010 k otevření žádné z kapitol nedošlo a žádná z otevřených nebyla uzavřena další tři roky (Euroactiv 2013b). V roce 2011 bylo u Kypru objeveno ložisko zemního plynu. Turecko

nesouhlasilo s tím, že Kypr zahájí výzkum a těžbu zemního plynu, jelikož tvrdí, že na plyn má nárok celý ostrov, tedy i kyperští Turci. Turecko vyhrožovalo anexí TRNC pokud nedojde ke sjednocení. Stejně tak zdůrazňovalo, že zmrazí vztahy s EU, pokud nebude Kypr sjednocen do začátku jeho předsednictví v roce 2012 (EurActive 2012). Následně Turecko v roce 2012 přerušilo jednání s EU kvůli probíhajícímu předsednictví Kypru (European Commission 2012: 5).

Rok 2013 přinesl pozitivní změnu pro Turecko. Rada Evropské unie v říjnu oznámila, že zahájí jednání v o další kapitole – regionální politika. (European Commission 2013: 1). *„Jak Komise uvedla v letošním balíčku hodnotících zpráv, poslední vývoj situace v Turecku podtrhuje důležitost závazku Evropské unie a její snahu pokračovat v tureckých reformách. Právě proto musejí přístupová jednání opět nabrat na otáčkách.“* řekl bývalý eurokomisař pro rozšiřování EU a politiku sousedství Štefan Füle (Euractiv 2013 a). V prosinci roku 2013 byla podepsána dohoda o zpětném přebírání osob mezi EU a Tureckem, souběžně se zahájením dialogu o uvolnění vízového režimu (European Commission 2014: 1).

3.2.4 Současný stav jednání mezi Tureckem a EU a readmisní dohoda

Migrační krize se úzce pojí s děním posledních let především na Blízkém východě, ale i v Africe. Zuřící válka v zemích těchto regionů konfrontovala svět s další bezpečnostní hrozbou v podobě terorismu. Se zhoršující se situací v postižených zemích mířilo do Evropy stále více migrantů. Migrační krize se nejvíce projevila v roce 2015. Příliv uprchlíků byl větší, než může Evropa zvládnout, a tak začíná EU vzniklou situaci řešit.

Zpráva EK z roku 2014 ukazuje pokroky, které Turecko učinilo jako například přijetí zákona, kterým implementuje demokratizační balíček a akční plán o lidských právech, dále přijetí readmisní dohody mezi EU a Tureckem, s čímž souvisí zahájení dialogu o vízové povinnosti a pokračování v úsilí o řešení kurdské otázky. Kladně hodnotí přijetí akčního plánu proti porušování lidských práv. Zároveň ale zpráva poukazuje

na mnoho negativ – legislativu, která ohrožuje nezávislosti soudnictví, masivní personální obměny v oblasti státních zástupců a soudců Komise kvitovala s povděkem, že některé tyto návrhy byly zrušeny ústavním soudem. (European Commission 2014: 3). Dále EK kritizuje legislativu, která ohrožuje svobodu projevu stejně jako růst vlivu státu na media. Ohledně Kyperského problému Komise podotýká, že Turecko podpořilo obnovení plnohodnotného jednání o vypořádání se s kyperskou otázkou mezi vedoucími představiteli obou komunit na Kypru s podporou generálního tajemníka OSN. EU od Turecka očekává, že s touto podporou dojde ke konstruktivním závěrům a konkrétním opatřením. A konstatuje, že Turecko nedále nesplnilo povinnost, které vyplývá z dodatkového protokolu (European Commission 2014: 3).

Kypr 19. října prohlásil, že bude i nadále bránit restartování pozastavených jednání o přistoupení Turecka k EU, protože Turecko neprokázalo snahu o smíření rozděleného ostrova. Kyperský prezident Nikos Anastasiadis řekl, že překážky stále přetrvávají a není nic, co by přimělo Kypr hlasovat pro znovuotevření jednání o přístupových kapitolách. Německá kancléřka Angela Merkelová na návštěvě v Turecku sdělila, že se hodlá zasadit o znovuotevření přístupových jednání (o kapitolách hospodářství a měnové politiky) a pomůže s urychlením těchto jednání, jelikož Turecko pomůže Evropě s přílivem migrantů. Znovuotevření však vyžaduje souhlas všech členských států a při současném postoji Kypru se nezdá být příliš pravděpodobné. Nicméně, stálý zástupce Kypru v EU, Kornélios Korneliou, uznal, že Kypr by mohl akceptovat jednání EU s Tureckem o kapitole o ekonomii a monetární politice (Zalan 2015).

29. listopadu 2015 došlo k setkání představitelů členských států s představiteli Turecka, což znamená významný krok k posunu vztahů mezi Tureckem a EU. Výsledkem jednání byla dohoda o oživení přístupového procesu Turecka a k negociacím budou přispívat summity, které budou dvakrát ročně. Druhou zásadní věcí, kterou toto zasedání přineslo, je společný akční plán pro řešení uprchlické krize. EU a členské státy zvýší svou spolupráci a finanční pomoc. EU se zavazuje poskytnout Turecku počáteční 3 miliardy eur dodatečných zdrojů. Plán je zaměřen na migranty,

kteří nepotřebují mezinárodní ochranu, a cílem plánu je předcházet jejich cestě do Turecka a EU a vracet je do zemí jejich původu. Dále byla uzavřena dohoda, že EU a Turecko budou od června 2016 uplatňovat rozhodnutí o zpětném přebírání osob. Dalším záměrem je dokončit do října 2016 proces uvolňování vízového režimu, což znamená zrušení vízových požadavků pro turecké občany do Schengenského prostoru (Evropská rada, Rada Evropské unie a). V roce 2015 byla otevřena kapitola o hospodářské a měnové politice (European Commission 2015: 4).

I do této dohody mezi Tureckem a EU se promítl kyperský spor. Prezident Kyperské republiky Nikos Anastasiadis, varoval, že nemůže souhlasit s pokračováním Tureckých jednání o členství v EU, dokud Ankara neotevře své přístavy a letiště kyperskému zboží (Turecko tedy nadále neplní své povinnosti z dodatkového protokolu) (Rankin, Mason 2016). Tímto se opět kyperská otázka ukazuje jako zásadní překážka pro Turecko v jeho snaze přiblížit se k členství v EU. Donald Tusk, předseda Evropské rady, zdůraznil, že velké země EU nesmí přehlížet Kypr, v naději na dohodu s Tureckem (Rankin, Mason 2016).

18. května se konalo zasedání Rady přidružení EU–Turecko. EU pozitivně hodnotila tureckou snahu při řešení migrační krize a snahu o zintenzivnění přístupových jednání, ale zároveň dodává, že opět nedošlo k zlepšení v plnění dodatkového protokolu. EU podporuje Turecko v řešení kyperské otázky a pozitivně hodnotila, že bylo 15. května 2015 obnoveno jednání o urovnání konfliktu. EU zdůraznila, že očekává tureckou snahu o komplexní řešení kyperské otázky v souladu s rezolucemi Rady bezpečnosti OSN (Evropská rada, Rada Evropské unie b). *„Zásadní význam má i nadále odhodlání Turecka k tomuto komplexnímu urovnání konkrétním způsobem přispět. EU v této situaci považuje více než kdy jindy za důležité zajistit pozitivní prostředí s ohledem na obnovení jednání o komplexním řešení kyperské otázky. Jak je uvedeno v závěrech z března 2014, Evropská rada vyjádřila ochotu ujmout se své úlohy při podpoře jednání“* (Evropská rada Rada Evropské unie b). Zde se ukazuje vliv EU v podobě diplomatických kroků k řešení konfliktů a tlak, který vyvíjí na Turecko v rámci mechanismu podmíněnosti.

3.2.5 Kyperská otázka v současnosti

Na Kypru mezitím řecký kyperský prezident Nikos Anastasiadis a vůdce turecké části Kypru Mustafa Akıncı řeší otázky jako je ztracený majetek během války. Recep Tayyip Erdoğan prohlásil, že řešení Kypru je zásadní pro zajištění stability ve východním Středomoří. *„Při otevírání vodovodním potrubí spojující sever Kypru s Tureckem, řekl: „Doufejme, že turecké vody vedou k prostředí, ve kterém jednota zapustí kořeny a žije na věky“* (Zalan 2015).

Turecko a USA se shodují, že k dohodě na Kypru by mohlo dojít už tento rok. Turecký ministr zahraničí Mevlut Çavuşoğlu se setkal s americkým ministrem zahraničí, Johnem Kerrym, ve Washingtonu. Oba potvrdili velmi optimistické názory na situaci. Çavuşoğlu řekl: *„Doufáme, že k dosažení smíru na Kypru dojde v roce 2016. Turecká strana je připravena“* (The Guardian 2016). Jednání se sice zpomalila kvůli volbám v řecké části ostrova, ale Çavuşoğlu věří, že hned po volbách budou jednání, která podporuje jak Turecko, tak USA, pokračovat ke zdárnému konci. V lednu řeckokyperský prezident Nikos Anastasiadis a prezident turecké části Kypru Mustafa Akıncı řekl, že dohoda byla možná v roce 2016. Rozhovory pod záštitou OSN byly znovuotevřeny v květnu 2015. Cílem je jednotný, federální Kypr, ale obě strany budou muset učinit kompromisy ohledně územních a vlastnických práv. A oba národy budou muset ratifikovat smlouvu v referendu (The Guardian 2016).

James Ker-Lindsay, který se touto problematikou dlouhodobě zabývá, podotýká, že rok 2016 je největší šancí na sjednocení ostrova. Pokud by k vyřešení nedošlo, rozdělení by se výrazně utužilo a dokonce by mohlo dojít i k anexi severu Tureckem (Smith 2015). Navíc jsou komunity vedené prezidenty, Řekem Nikosem Anastasiadisem a Turkem Mustafou Akıncım, kteří se shodli, že znovusjednocení ve volném uspořádání bizonální, bi-komunální federace je jejich hlavní cíl. Ker-Lindsay dále říká *„Pokud se Kypru nepodaří učinit dohodu s těmito prezidenty, tak se to nepodaří nikdy. Zároveň dává šanci na úspěch " šest a více " na stupnici od jedné do deseti“* (Smith 2015). Dalším zásadním faktorem pro vyšší

pravděpodobnost je postoj Turecka, který je více než přívětivý, protože získalo novou naději na sblížení s EU. Jednání budou samozřejmě náročná a výsledek bude podroben referendu v obou částech, což ještě může leccos změnit (Smith 2015).

Německá kancléřka Angela Merkelová, předseda Evropské rady Donald Tusk a předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker přislíbili jejich aktivní podporu při řešení kyperské otázky v průběhu řady setkání s prezidentem Nikosem Anastasiadisem, na summitu v Lucemburku (Cyprus Mail 2016). S cílem dosáhnout dohody o odstranění vízové povinnosti pro turecké občany Turecko odstranilo vízovou povinnosti pro občany EU tedy i pro Kypr. S tím, ale Turecko prohlásilo, že nadále neuznává Kyperskou republiku (EurActive 2016). Prezident Nikos Anastasiadis zažádal EU o ustanovení turečtiny jako oficiálního jazyka EU pro zlepšení podmínek pro řešení sjednocení Kypru (Morgan 2016).

V červnu dochází k zásadnímu posunu ve vyjednávání mezi představiteli kyperských menšin. Shodli se na podobě rozdělení moci mezi centrální vládou a vládou dvou států ve sjednoceném Kypru (George Psyllides 2016 a). Turecký ministr zahraničí Mevlut Çavuşoğlu řekl, že výnosy z prodeje zemního plynu na ostrově by měly být použity k financování sloučení s tím, že i kyperští Turci mají na přírodní zdroje Kypru právo (George Psyllides 2016 b).

3.2.6 Vliv EU na řešení kyperské otázky v období let 2005 – 2016

Po přijetí Kypru do EU se situace změnila. Jelikož EU už nemohla využívat svých vlivů jako katalytický efekt směrem k (již členskému státu) Kypru, změnila se snaha EU řešit kyperský konflikt a s tím také politika EU vůči Turecku. Započítím přístupových rozhovorů se zvýšil vliv EU na Turecko jako instituce, která může dovést státy ke spolupráci. Zároveň došlo k zásadnímu posunu v turecké snaze o vstup do EU. Turecko jako jehož zájmem je dosažení členství (a z toho vyplývající benefity) musí plnit podmínky EU a tedy spolupracovat na řešení kyperské otázky, což zahrnuje přímou spolupráci s Kyprem.

Na Turecko působí katalytický efekt podstatně déle, než působil na Kypr, nicméně v roce 2005, když započaly vstupní rozhovory s Tureckem se katalytický efekt a s mechanismus podmíněnosti projevil naplno. Turecko musí splnit mnoho podmínek pro vstup do EU. Nicméně EU ale stanovila i podmínky, které se kyperské otázky bezprostředně dotýkají. Ty zahrnují povinnost Turecka uznat Kyperskou republiku a stabilizovat své vztahy se všemi členskými státy. Turecko mělo Kyperskou republiku uznat už do začátku vlastních přístupových rozhovorů. K zahájení rozhovorů však došlo i přesto, že Turecko Kyperskou republiku neuznalo. EU rozhodla, že Turecko musí podepsat dodatkový protokol, ze kterého plyne, že musí odstranit obchodní bariéry mezi Tureckem a Kyprem. Jelikož od roku 2005 Turecko neotevřelo své přístavy a letiště Kypru, rozhodla se EU pro zmrazení osmi kapitol. Zde můžeme vidět vliv EU, který má vést směrem k řešení kyperské otázky, protože bez nich nemůžou vstupní rozhovory pokračovat v klíčových tématech. Podle neoliberalního institucionálního by Turecko mělo spolupracovat s cílem dosažení členství a z toho plynoucích výhod, ale Turecko tak nečiní.

Evropská komise v roce 2009 jmenovala Leopolda Maurera velvyslancem pro kyperský konflikt. Ten má být speciální podporou ze strany EU při úsilí OSN ve vyjednávání o budoucnosti ostrova (Cihan 2009). V roce 2006 pak EU schválila finanční podporu pro TRNCN a pětiletý program bylo vyčleněno 259 milionů euro s cílem ukončit iziolaci TRNC a připravit tuto část Kypru na sjednocení. Od roku 2011 tato podpora pokračuje a činí 30 milionu euro ročně. Hlavním cílem této pomoci je podpora sociálního a hospodářského rozvoje turecké komunity na Kypru, modernizace infrastruktury, budování důvěry a přiblížit tureckou komunitu Kypru blíže k EU (European Commission 2016).

Závěr

Cílem práce bylo analyzovat dopad kyperské otázky na snahu Turecka o vstup do Evropské unie a vliv EU na její řešení. V první části práce autorka představila teoretický rámec v podobě neoliberálního institucionalismu, který obsahuje jak prvky liberalismu, tak realismu. Z realismu vychází jeho představa mezinárodního prostředí jako anarchického. Za hlavní, ale ne jediné aktéry na mezinárodním poli považuje státy, které se chovají racionálně-egoisticky. Tato teorie kromě států přikládá zásadní význam institucím. Přítomnost institucí může napomáhat státům ke kooperaci. Práce se zabývá vlivem EU na řešení kyperské otázky, a protože je předpoklad neoliberálního institucionalismu obecný, zařadila autorka do teoretického rámce také koncepty, které se zabývají vlivem EU na řešení konfliktů a nástroje, které může EU využívat.

Druhá část práce popsala původ a vznik kyperského konfliktu, který sahá hluboko do historie Kypru a pojí s historicky se zakořeněnou konfliktní povahou turecko-řeckých vztahů. V době osmanské nadvlády došlo k výraznému přisunu tureckého obyvatelstva na ostrov. Později se Kypr stal korunní kolonií Velké Británie. V zemi probíhal etnický konflikt střídaný občasným příměřím dlouhá léta. Na ostrově se zformovaly dvě hlavní myšlenky, jak se s problémem na Kypru vypořádat – *enosis* a *taksim*. *Enosis*, který prosazovali Řekové, znamenal připojení Kypru k Řecku. Ideu *taksim*, tedy rozdělení ostrova naopak podporovali Turci.

Po bojích v 50. letech dochází k dohodě mezi Řeckem, Tureckem a Velkou Británií o řešení, v podobě osamostatnění ostrova, k čemuž došlo v roce 1960. V nové ústavě se garanční mocnosti zavazují k tomu, že pokud dojde ke změně poměrů určených ústavou, budou problém řešit společnými silami. Pokud by spolupráce nebyla možná, mají jednotlivé garanční mocnosti právo řešit situaci samostatně. Tento fakt zásadně poznamenal následující události.

Po převratu na Kypru ze strany Řecka se Turecko obrátilo na Velkou Británii s žádostí o pomoc navrátit Kypr do stavu definovaného ústavou.

VB však Turecko odmítla, a tak se Turecko rozhodlo situaci řešit samotné. V červenci roku 1974 provedlo invazi na Kypr na záchranu kyperských Turků. Tento akt lze chápat jako postup v souladu s ústavou z roku 1960. Okamžitě následovala jednání kyperských komunit, ale požadavky Turecka vzrostly a Řecko na ně nebylo ochotné přistoupit. V důsledku toho Turecko podniklo ještě jednu vojenskou operaci. Ta už byla ale jednoznačně v rozporu s mezinárodním právem. Následovalo odsouzení tureckého postupu mezinárodním společenstvím. Po dlouhou dobu od této události docházelo na Kypru k mnoha jednáním o osudu ostrova, nicméně dialogy ani pod záštitou OSN nevedly k řešení. Kypru bylo předloženo mnoho plánů, jak situaci urovnat, avšak všechny skončily neúspěchem.

Třetí část práce analyzovala historii tureckých snah o členství v Evropském společenství a dopad kyperské otázky na tato vyjednávání. Turecko podalo v roce 1959 žádost o přidružení k EHS. Následně, v roce 1963 podepsali Asociační dohodu v Ankaře, která měla harmonizovat turecké právní předpisy v hospodářské oblasti s právem EHS a odstraňování obchodních bariér. V listopadu 1970 byl podepsán dodatkový a finanční protokol k Asociační dohodě, který připravuje podmínky pro vytvoření celní unie (vstoupil v platnost v roce 1973). V roce 1987 Turecko podalo žádost o vstup do Evropské unie. EU následně žádost zamítla, kvůli nedostatečnému ekonomickému rozvoji, nedostatečné ochraně lidských práv a kvůli situaci na Kypru. V roce 1997 bylo na summitu EU v Lucemburku rozhodnuto, že s Tureckem nebudou zahájeny vstupní rozhovory. Naopak zde byl uznán kandidátský status Kypru, což znamenalo pro Turecko naprosto nepřijatelnou situaci a v důsledku toho přerušilo dialog s EU. Situace se změnila po summitu EU v Helsinkách roku 1999, kde EU udělila Turecku status kandidátské země. Po těchto dohodách učinilo Turecko mnoho opatření pro harmonizaci právního systému s evropským a učinilo mnoha liberalizačních reforem, k řešení kyperské otázky však nedošlo.

Turecko nadále pracovalo na reformách a po kladné zprávě Evropské komise se EU rozhodla k zahájení vstupních rozhovorů 3. října 2005 za podmínky, že Turecko uzná Kyperskou republiku a aplikuje šest právních nařízení. V roce 2006 Turecko uzavřelo kapitolu o vědě a výzkumu, již zde

se projevil vliv kyperské otázky, protože Kypr se snažil její uzavření vetovat. V následné hodnotící zprávě Evropské komise však EK doporučila zastavení osmi kapitol kvůli neplnění podmínek dodatkového ankarského protokolu. Od roku 2006 se nesou hodnotící zprávy EK v souvislosti s kyperskou otázkou v podobném duchu až do současnosti – tedy že Turecko neučinilo žádné pokroky. V roce 2010 byla otevřena kapitola o potravinové bezpečnosti, ale v následujícím období jednání mezi EU a Tureckem stagnovalo až do roku 2013, kdy se podařilo otevřít další kapitolu, tedy o regionální politice.

V souvislosti s událostmi současné doby především ve vztahu k migrační krizi se vztahy Turecka s EU začaly měnit a opět se projevil silný strategický význam Turecka pro Evropu. Readmisní dohoda o zpětném přebírání osob mezi Tureckem a EU byla podepsána EU s Tureckem v Ankaře dne 16. 12. 2013 a zároveň byl zahájen vízový liberalizační dialog mezi EU a Tureckem. Dohoda začala být uplatňována 20. března 2016. Současně s podpisem této dohody Turecko požaduje nový postup v přístupových jednáních, které EU přislíbila. Turecko má v současné době stále otevřeno čtrnáct kapitol. Ve vztahu k jednání o znovuotevření dalších kapitol je Kypr nadále odhodlán blokovat další postup Turecka. V současnosti na Kypru dochází k jednání o řešení kyperské otázky a okolnosti jsou více než příznivé.

První výzkumná otázka zněla: Jakým způsobem ovlivňuje kyperská otázka přístupová jednání Turecka o vstupu do EU?

Jak ukazuje třetí část této práce, tento konflikt provází tureckou snahu o sblížení s Evropou po celou dobu od začátku vyjednávání. Vztahy Turecka s Kyprem, potažmo Řeckem mají zásadní vliv na přístupová jednání Turecka s EU, protože v momentě, kdy tyto státy vstoupily do EU, získaly politickou převahu nad Tureckem. Z analytické části této práce lze vyvodit, že se kyperská otázka projevila zcela zásadním způsobem až po vstupu Kypru do EU v roce 2004. Do této doby lze sledovat, že v závěrečných zprávách je sice kyperská otázka Komisí kritizována jako jeden z hlavních problémů Turecka, nicméně větší důraz EU kladla na

nedostatečnou ochranu lidských práv a demokracie. Po roce 1974, kdy Turecko podniklo invazi na Kypr, se vztahy Turecka s EU samozřejmě zhoršily, jelikož všechny státy společenství tento akt odsoudily. V roce 1987 Evropská komise zamítla tureckou žádost o vstup do Společenství, kvůli nedostatečné ochraně lidských práv, demokracie, nedostatečnému ekonomickému rozvoji a kyperské otázce. V období na začátku 80. let Společenství pozastavilo přístupová jednání, kvůli nenaplnění demokratických standardů Tureckem. Po vstupu Řecka do EU se tento konflikt opět projevil. Negativní vztahy Turecka s Řeckem se projevíly již na konci osmdesátých let, kdy Řecko prosadilo do oficiálního dokumentu Evropského společenství klauzuli, že kyperská otázka se dotýká vztahů mezi Evropským společenstvím a Tureckem. V následujících letech EU Turecku nadále vytýká kyperský problém a po Lucemburském summitu, v roce 1997, kdy byl Kypr uznán jako kandidátský stát, Turecko přerušilo dialog s EU. Situace se změnila v roce 1999, kdy byl Turecku udělen status kandidátské země.

V momentě, kdy vstoupil Kypr do EU, vznikla situace, kdy Turecko neuznává jeden z členských států a okupuje jej. Původně mělo Turecko před zahájením negociací Kypr uznat, nicméně následně EU rozhodla, že Turecko musí podepsat dodatkový protokol o celní unii se všemi členskými státy, tedy i s Kyprem, což by prakticky znamenalo jeho uznání. V tomto momentě se tedy kyperská otázka projevila jako zásadní překážka pro Turecko. Turecko sice dokument podepsalo, ale k podpisu připojilo deklaraci, že touto dohodou Kyperskou republiku neuznává. Reakcí EU byla protideklarace která říká, že tento akt Turecka je jednostranný a nemá právní závaznost. Zcela zásadní je fakt, že Turecko od roku 2005, kdy dodatkový protokol podepsalo, dosud plně neimplementovalo všechny jeho náležitosti, a tedy nadále neotevřelo své přístavy a letiště Kypru.

Právě kvůli tomu, že Turecko neodstranilo tyto bariéry, se rozhodla Rada EU v roce 2006 zmrazit osm přístupových kapitol, které nemohou být otevřeny bez posunu v řešení kyperské otázky, čímž se ukazuje zásadní povaha tohoto problému pro vstup Turecka do EU. Další ukázkou vlivu kyperské otázky, která zapříčiňuje negativní vztahy mezi Tureckem

a Kypru je kyperské veto na dalších šest kapitol. Stejně tak jako prohlášení Kypru, že hodlá blokovat otevření nových kapitol, o což se Turecko snaží v souvislosti s readmisní dohodou. Z toho vyplývá, že kyperské otázka je zcela zásadní problém pro vstup Turecka do EU a plně se projevila po vstupu Kypru do EU.

Druhá výzkumná otázka zněla: Jaký způsobem ovlivňuje EU řešení kyperské otázky?

V době vzniku kyperského konfliktu neměla EU mnoho možností jak konflikt řešit. V roce 1990 podala Kyperská republika žádost o členství v EU. V tomto momentě se z EU stala instituce, která může napomáhat ke spolupráci mezi aktéry, jak ji chápe neoliberální institucionalismus, protože EU nastavila podmínky Kypru a ten jako racionálně-egoisticky jednající aktér sledoval svůj zisk v podobě členství v EU. Jelikož byl ostrov nadále rozdělený, Evropská unie podmínila započetí přístupových jednání sjednocením ostrova. V roce 1993, kdy EK přijala přihlášku Kypru, nastal katalytický efekt EU, se kterým se pojí mechanismus podmíněnosti. EU v tomto momentě především podporovala OSN, která zastřešuje vyjednávání kyperských představitelů, při její snaze řešit kyperský konflikt. Největší šance na úspěch byly přisuzovány Annanovu plánu. Nicméně EU v roce 1997 na summitu v Lucemburku rozhodla, že sjednocení ostrova není podmínkou přijetí Kypru, a tak katalytický efekt a mechanismus podmíněnosti ztratily na síle. Výsledkem tohoto kroku bylo, že Annanův plán, který navrhoval sjednocení ostrova na základě bi-zonální, bi-komunální federace byl v referendu jasně zamítnut kyperskými Řeky, přestože turecká část hlasovala pro.

Neoliberální institucionalismus podmiňuje spolupráci zájmem zúčastněných stran. To, že se EU rozhodla nepodmínit přijetí Kypru sjednocením, lze považovat za negativní vliv na kooperativní zájem, jelikož Kypr měl jistý svůj dlouhodobý zájem – tedy přijetí do EU. Přesto, že Kypr nebyl sjednocen, stal se v roce 2004 členským státem EU. Do EU vstoupila pouze Kyperská republika, ale územím EU je ale celý ostrov. S přijetím Kypru přijala EU kyperskou otázku na unijní úroveň.

Po přijetí Kypru do EU se situace změnila. EU již nemohla využívat katalytického efektu a mechanismu podmíněnosti na Kypr jako již členský stát. V roce 2005 však započaly přístupové rozhovory s Tureckem a katalytický efekt a mechanismus podmíněnosti se tak přenesl na Turecko. Turecko jako racionálně-egoisticky smýšlející aktér sleduje svůj cíl jako kandidátský stát, tedy vstup do EU. V rámci mechanismu podmíněnosti EU nastavila Turecku podmínku, že musí rozšířit celní unii na všechny členské státy, včetně Kypru, musí jej uznat a udržovat s ním dobré vztahy. Turecko ale od roku 2005 tuto podmínku nesplnilo. Proto EU pozastavila několik přístupových kapitol Turecka, což by mělo vést ke snaze Turecka o řešení kyperského sporu. V případě Turecka snižuje kooperativní zájmy na řešení kyperské otázky to, že jeho členství v EU není jisté. To teď dostalo nový rozměr v souvislosti s migrační krizí a dohodou mezi Tureckem a EU, kdy se jednání oživila. Současná situace, kdy se hovoří o nejlepší příležitosti na řešení kyperské otázky, pozitivní výsledky ve vyjednávání mezi představiteli kyperských komunit a zároveň se Turecké vztahy s EU zesílily při vyjednávání readmisní dohody. Turecko novou nadějí na členství, tudíž se zvyšuje jeho motivace pro spolupráci při řešení kyperské otázky. Z konkrétních nástrojů řešení konfliktů EU využívá pro tento případ diplomatické nástroje, jelikož v roce 2009 jmenovala velvyslance EU pro kyperský konflikt a poskytuje finanční podporu pro TRNC s cílem přiblížit tureckou komunitu Kypru k EU a sblížit kyperské komunity. Předpoklad neoliberálního institucionalismu, že státy budou díky institucím kooperovat ve snaze dosažení svých cílů se v případě Turecka nepotvrdil.

Prameny a literatura

Prameny

Centre Virtuel de la Connaissance de l'Europe. 1989. *Commission Opinion on Turkey's request for accession to the Community (20 December 1989)*.

Dostupné na: http://www.cvce.eu/obj/commission_opinion_on_turkey_s_request_for_accession_to_the_community_20_december_1989-en-4cc1acf8-06b2-40c5-bb1e-bb3d4860e7c1.html (23. 6. 2016).

Cihan. 2009. „Turkey, EU accession negotiations nearing halt.“ Dostupné na: <https://www.cihan.com.tr/en/cms-copied-news-on-26-10-448881.htm> (23. 6. 2016).

Cyprus Mail. 2016. „Merkel, Tusk and Juncker pledged to actively support Cyprus solution.“ Dostupné na: <http://cyprus-mail.com/2016/05/31/merkel-tusk-juncker-pledged-actively-support-cyprus-solution/> (23. 6. 2016).

George Psyllides. 2016 a. „Progress achieved in reunification talks.“ Dostupné na: <http://cyprus-mail.com/2016/06/17/progress-achieved-reunification-talks/> (23. 6. 2016).

George Psyllides. 2016 b. „Cavusoglu says gas proceeds should fund settlement.“ Dostupné na: <http://cyprus-mail.com/2016/06/22/cavusoglu-says-gas-proceeds-fund-settlement/> (23. 6. 2016).

Euractiv. 2009. „Turecko chce v roce 2010 otevřít další přístupové kapitoly.“ Dostupné na: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/turecko-chce-zahajit-jednani-o-vstupu-do-eu-v-dalsich-kapitolach-006778> (23. 6. 2016).

Euractiv. 2013a. „EU oživí přístupová jednání s Tureckem.“ Dostupné na: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/eu-otevre-novou-kapitolu-v-pristupovych-jednanich-s-tureckem-011218> (23. 6. 2016).

Euractiv. 2013b. „Komise navrhla kandidátský status pro Albánii.“ Dostupné na: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/eu-predstavila>

zpravy-o-pokroku-v-oblasti-rozsireni-jeho-podpora-je-historicky-nejnizsi-
fle-zpravy-o-rozsireni-progress-report-011204 (23. 6. 2016).

EurActive. 2012. „Turecko hrozí anexí severního Kypru.“ Dostupné na:
<http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/clanek/turecko-hrozi-anexi-severniho-kypru-009682> (23. 6. 2016).

Euractive. 2015. Merkel against Turkey joining the EU. Dostupné na:
<http://www.euractiv.com/section/med-south/news/merkel-against-turkey-joining-the-eu/> (23. 6. 2016).

EurActive. 2016. „Turkey to abolish visas for Greek Cypriots as part of EU deal.“ Dostupné na: <http://www.euractiv.com/section/all/news/turkey-to-abolish-visas-for-greek-cypriots-as-part-of-eu-deal/> (23. 6. 2016).

European Commission. 1993. *Commission Opinion on the Application by the Republic of Cyprus for Membership*. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/enlargement/archives/enlargement_process/past_enlargements/eu10/op_06_93_en.htm (23. 6. 2016).

European Commission. 2005. *Turkey 2005 Progress Report*. Brussels: European Commission. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2005/package/sec_1426_final_progress_report_tr_en.pdf (23. 6. 2016).

European Commission. 2006. *Turkey 2006 Progress Report*. Brussels: European Commission. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/nov/tr_sec_1390_en.pdf (23. 6. 2016).

European Commission. 2007. *Turkey 2007 Progress Report*. Brussels: European Commission. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/turkey_progress_reports_en.pdf (23. 6. 2016).

European Commission. 2008. *Turkey 2008 Progress Report*. Brussels: European Commission. Dostupné na:

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/key-documents/reports_nov_2008/turkey_progress_report_en.pdf (23. 6. 2016).

European Commission. 2009. *Turkey 2009 Progress Report*. Brussels: European Commission. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2009/tr_rapport_2009_en.pdf (23. 6. 2016).

European Commission. 2010. *Turkey 2010 Progress Report*. Brussels: European Commission. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/tr_rapport_2010_en.pdf (23. 6. 2016).

European Commission. 2011. *Turkey 2011 Progress Report*. Brussels: European Commission. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/tr_rapport_2011_en.pdf (23. 6. 2016).

European Commission. 2012. *Turkey 2012 Progress Report*. Brussels: European Commission. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2012/package/tr_rapport_2012_en.pdf (23. 6. 2016).

European Commission. 2013. *Turkey 2013 Progress Report*. Brussels: European Commission. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/brochures/turkey_2013.pdf (23. 6. 2016).

European Commission. 2014. *Turkey 2014 Progress Report*. Brussels: European Commission. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-turkey-progress-report_en.pdf

European Commission. 2015. *Turkey 2015 Progress Report*. Brussels: European Commission. Dostupné na: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2015/20151110_report_turkey.pdf (23. 6. 2016).

European Commission. 2016. „Aid Programme for the Turkish Cypriot community.“ Dostupné na:

http://ec.europa.eu/regional_policy/cs/policy/themes/turkish-cypriot-community/ (23. 6. 2016).

European Parliament. 2016. „LUXEMBOURG EUROPEAN COUNCIL, 12 AND 13 DECEMBER 1997, PRESIDENCY CONCLUSIONS.“ Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/summits/lux1_en.htm (23. 6. 2016).

Evropská rada, Rada Evropské unie a. Dostupné na: <http://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/international-summit/2015/11/29/> (23. 6. 2016).

Evropská rada, Rada Evropské unie b. Dostupné na: <http://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2015/05/18-eu-turkey-association-council/> (23. 6. 2016).

Hellenic Resources Network. 2004. *The comprehensive settlement of the Cyprus problem.* b.m. b.n. Dostupné na: http://www.hri.org/docs/annan/Annan_Plan_April2004.pdf (23. 6. 2016).

Joannin, Pascale. 2004. „Referendum on the reunification of the Island.“ 24. dubna. 2004. Robert Schuman Foundation. Dostupné na: <http://www.robertschuman.eu/en/eem/0290-referendum-on-the-reunification-of-the-island-24th-april-2004> (23. 6. 2016).

Kadritzke, Niels. 2004. „Cyprus: saying no to the future“. *Le Monde diplomatique*. Dostupné na: <http://mondediplo.com/2004/05/07cyprus> (23. 6. 2016).

Morgan, Samuel. 2016. Make Turkish an official EU language, Cyprus tells EU. *EurActiv*. Dostupné na: <http://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/make-turkish-an-official-eu-language-cyprus-tells-eu/> (23. 6. 2016).

Presidency of the Republic of Cyprus. 2016. *The Constitution of the Republic of Cyprus.* b.m. b.n. Dostupné na:

- [http://www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/\\$file/CY_Constitution.pdf](http://www.presidency.gov.cy/presidency/presidency.nsf/all/1003AEDD83EED9C7C225756F0023C6AD/$file/CY_Constitution.pdf) (23. 6. 2016).
- Press and Information Office. 2016. *Counterstatement to Turkish declaration on Cyprus (21. 09. 2005)*. b.m. b. n. Dostupné na: <http://www.pio.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/5359A00281923B8BC2257084002B6133?OpenDocument&print> (23. 6. 2016).
- Rankin, Jennifer a Mason, Rowena. 2016. „EU leaders to meet Turkish prime minister as refugee deal falls short“. *The Guardian*. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2016/mar/17/cyprus-sticking-point-eu-turkey-deal-refugees> (23. 6. 2016).
- Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs. 2016 a. *Declaration by Turkey on Cyprus*. b.m. b.n. Dostupné na: http://www.mfa.gov.tr/declaration-by-turkey-on-cyprus_-29-july-2005.en.mfa (23. 6. 2016).
- Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs. 2016 b. *Turkey-TRNC joint declaration January 20, 1997*. Dostupné na: http://www.mfa.gov.tr/turkey-trnc-joint-declaration-january-20_-1997.en.mfa (23. 6. 2016).
- Research Gate. 2016. The map of Cyprus with the demarcation line. Dostupné na: https://www.researchgate.net/figure/272204587_fig2_Figure-2-The-map-of-Cyprus-with-the-line-of-demarcation-Source (23. 6. 2016).
- Smith, Helena. 2015. „What will happen in 2016?“ *The Guardian*. Dostupné na: <http://www.theguardian.com/world/2015/dec/31/what-will-happen-in-2016-predictions> (23. 6. 2016).
- Spiteri, Sharon. 2004. „Verheugen feels 'cheated' by Greek Cypriot government.“ *Euobserver*. Dostupné na: <https://euobserver.com/enlargement/15270> (23. 6. 2016).
- The Economist. 2010. „A fading European dream.“ 21. října 2010. Dostupné na: <http://www.economist.com/node/17276372> (23. 6. 2016).

The Guardian. 2016. „Cyprus peace deal could come this year, confirm Turkey and US.“ Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/29/cyprus-peace-deal-could-come-this-year-confirm-turkey-and-us> (23. 6. 2016).

Turecko informace. 2016. Dostupné na: <http://tureckoinformace.cz/vstup-turecka-do-evropske-unie/2/> (23. 6. 2016).

Zalan, Eszter. 2015. „Cyprus to block restart of Turkey-EU talks“. *Euobserver*. Dostupné na: <https://euobserver.com/political/130758> (23. 6. 2016).

Literatura

Arikan, Harun. 2006. *Turkey and the EU: An Awkward Candidate for EU Membership?* 2. vyd. Hampshire: Ashgate Publishing.

Athanasopoulos, Haralambos. 2001. *Greece Turkey and the Aegean Sea: A Case Study in International Law*. Jefferson, North Carolina, London: McFarland.

Barša, Pavel a Císař, Ondřej. 2008. *Anarchie a řád ve světové politice. Kapitoly z teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál.

Barša, Pavel. et al. 2009. *Dialog teorií. Filozofická dilemata výzkumu mezinárodních vztahů*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Beneš, Vít. 2006. „Evropská unie a Turecko: krize důvěry?“ *Mezinárodní politika* 30. č. 11, 10-12. Dostupné na: <https://mv.iir.cz/public/benes/2006%20Bene%C5%A1%20%20Evropsk%C3%A1%20unie%20a%20Turecko-%20krize%20d%C5%AFv%C4%9Bry.pdf> (23. 6. 2016).

Borowiec, Andrew. 2000. *Cyprus: A Troubled Island*. Westport: Praeger Publishers.

- Budilová, Lenka J. 2002. „Náboženství, sociální třída a rozvoj nacionalismu na Balkáně“. In: *Balkán a nacionalismus Labyrintem nacionální ideologie*. Eds. Gabriela Fatková, Lenka Budilová J. Brno: Porta Balkanica o. s, 17-39.
- Canbolat, Ibrahim. 2004. „The European Union and Turkey“. In: *Turkish Foreign Policy in Post Cold War Era*. Ed. Bal, Idris. Boca Raton: Brown Walker Press.
- Carment, David, James, Patrick a Taydas, Zeynep. 2006. *Who Intervenes?: Ethnic Conflict and Interstate Crisis*. Columbus: Ohio State University Press.
- Dallara, Cristina. 2014. *Democracy and Judicial Reforms in South-East Europe: Between the EU and the Legacies of the Past*. b.m. Springer.
- David H. Close. 2014. *Greece Since 1945: Politics, Economy and Society*. b.m. Routledge.
- Diez, Thomas a Pace, Michelle. 2007. *Normative Power Europe and Conflict Transformation*. Příspěvek přednesený na konferenci EUSA Conference, Montreal, 17-19 květen 2007. Dostupné na: <http://aei.pitt.edu/7798/1/diez-t-01a.pdf>. (23. 6. 2016).
- Diez, Thomas, Stetter, Stephan a Albert, Mathias. 2006. „The European Union and Border Conflicts: The Transformative Power of Integration“. *International Organization* 60, č. 3, 563-593.
- Erdemli, Özgül. 2003. „Chronology: Turkey's Relations with the EU“. In: *Turkey and the European Union: Domestic Politics, Economic Integration and International Dynamics*. Eds. Carkoglu, Ali a Rubin, Barry. b.m. Franc Cass, 4-8.
- Faustmann, Hubert. 2008. „The Colonial legacy of Division.“ In: *The Government and Politics of Cyprus*. Eds. Ker-Lindsay, James a Faustmann, Hubert. b.m. Peter Lang.
- Hakki, Murat, Metin. ed. 2007. *The Cyprus Issue: A Documentary History. 1878-2007*. London, New York: I.B.Tauris.

Heraclides, Alexis. 2014. „Cyprus in the Doldrums.“ In: *Resolving Cyprus: New Approaches to Conflict Resolution*. Ed. Ker-Lindsay, James. b.m. I.B.Tauris.

Hoffmeister, Frank. 2006. *Legal Aspects of the Cyprus Problem – Annan Plan and EU Accession*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.

Hradečný, Pavel. 2000. *Řekové a Turci – nepřátelé nebo spojenci?* Praha: Lidové noviny.

Chadjipadelis, Theodore a Andreadis, Ioannis. 2007. *Analysis of the Cyprus referendum on the Annan plan*. Příspěvek přednesený na konferenci 57th Political Studies Association Annual Conference ‘Europe and Global Politics. Bath 11 - 13 dubna 2007. Dostupné na: <http://www.polres.gr/en/sites/default/files/PSA2007.pdf> (23. 6. 2016).

Karlas, Jan. 2004. Liberalismus a velké teorie mezinárodních vztahů. *Mezinárodní vztahy* 39, č. 2, 5-19. Dostupné na: <https://mv.iir.cz/article/view/112/> (23. 6. 2016).

Keohane, Robert, Owen 1989. *International Institutions and State Power: Essays in International Relations Theory*. Boulder, San Francisco, London: Westview Press.

Keohane, Robert, Owen a Nye, Joseph. S. 1977. *Power and interdependence: world politics in transition*. Boston: Little Brown.

Keohane, Robert, Owen. 1984. *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton: Princeton University Press.

Keohane, Robert, Owen. 1988. „International Institutions: Two Approaches.“ *International Studies Quarterly* 32, č. 4, 379-396.

Mallinson, William. 2011. *Cyprus: A Historical Overview*. Press and Information Office, Republic of Cyprus. Dostupné na: [http://www.mfa.gov.cy/mfa/embassies/Embassy_Paris.nsf/all/2ABA3DAE2A22F3DAC12579EC0049FFA8/\\$file/HISTORICAL%20OVERVIEW.pdf](http://www.mfa.gov.cy/mfa/embassies/Embassy_Paris.nsf/all/2ABA3DAE2A22F3DAC12579EC0049FFA8/$file/HISTORICAL%20OVERVIEW.pdf) (23. 6. 2016).

- Mirbagheri, Farid. 1998. *Cyprus and International Peacemaking 1964-1986*. London, New York: Routledge.
- Mirbagheri, Farid. 2009. *Historical Dictionary of Cyprus*. New York: Scarecrow Press.
- Morelli, Vincent. 2011. *Cyprus: Reunification Proving Elusive*. b.m. DIANE Publishing.
- Müftüler-Bac, Meltem. 1997. *Turkey's Relations with a Changing Europe*. Manchester: Manchester University Press.
- Pericleous, Chrysostomos. 2009. *Cyprus Referendum: A Divided Island and the Challenge of the Annan Plan*. London: I.B.Tauris.
- Rooksby, Ed. 2012. „Cyprus and the West. A critical Perspective on British and US Foreign Policy and Strategic Interests in Cyprus.“ In: *Beyond a Divided Cyprus: A State and Society in Transformation*. Eds. Trimikliniotis, Nicos a Bozkurt, Umut. New York: Palgrave Macmillan, 83-99.
- Smith, Karen, Elizabet. 1998. „The instruments of European Union foreign policy“. In. *Paradoxes of European Foreign Policy*. Jan Zielonka. Kluwer Law International, 67-87.
- Sözen, Ahmet a Özersay, Kudret. 2007. „The Annan Plan: State Succession or Continuity“. *Middle Eastern Studies* 43, č. 1, 125-141.
- Stefanova, Boyka. 2011. *The Europeanisation of Conflict Resolutions: Regional Integration and Conflicts from the 1950s to the 21st Century*. Oxford: Oxford University Press.
- Stephen, Michael. 2000. *The Cyprus Question. A Concise Guide to the History, Politics and Law of the Cyprus Question*. London: Northgate Publications.
- Theophanous, Andreas. 2004. *The Cyprus Question and the EU: The Challenge and the Promise*. Nicosia: Intercollege Press.

Tocci, Nathalie. 2007. *The EU in Conflict Resolution: Promoting Peace in the Backyard*. b.m. Taylor & Francis.

Ulusoy, Kivanc a Verney, Susannah. 2013. „Europeanisation of Turkish Foreign Policy“. In: Verney, Susannah a Ifantis, Kostas. *Turkey's Road to European Union Membership: National Identity and Political Change*. b.m. Routledge, 109-127.

Uslu, Nasuh. 2003. *The Cyprus Question as an Issue of Turkish Foreign Policy and Turkish-American Relations*. b.m. Nova Publishers.

Varnava, Andrekos a Michael, Michalis N. eds. 2013. *The Archbishops of Cyprus in the Modern Age: The Changing Role of the Archbishop-Ethnarch, their Identities and Politics*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

Přílohy

Příloha č. 1: Mapa Kypru

Zdroj: Research Gate. 2016. The map of Cyprus with the demarcation line. (Research Gate 2016).